

Bilaga 1

Genomgång av den rättsliga
regleringen i Norden

Om bilagan

Bilagan syftar till att ge en mer detaljerad bild av den rättsliga regleringen som ligger till grund för kartläggningen i rapporten. Inledningsvis ett kort avsnitt *Ansvarssubjekt* om vem eller vilka som kan ställas till ansvar, med utgångspunkt i den straffrättsliga regleringen och med nedslag i regler om skadestånd eller annan ersättning. Därefter följer en genomgång av de olika brott som hat, hot och andra kränkningar på nätet skulle kunna utgöra.

När det gäller den straffrättsliga genomgången så utgör den en kartläggning av vilka handlingar som är kriminaliserade och inte i respektive land, däremot ingår inte någon jämförelse av de straff som kan följa på brotten i analysen. Värt att notera är att det rör sig om en översiktlig genomgång av den rättsliga regleringen.

Då syftet med rapporten är att göra en komparation över det rättsliga skyddet har nivån på genomgången bedömts tillräcklig för att kunna peka ut väsentliga likheter och skillnader i de olika ländernas lagstiftningar.

Bilaga 1 Genomgång av den rättsliga regleringen i Norden

Till rapporten Hat och hot på nätet - En kartläggning av den rättsliga regleringen i Norden från ett jämställdhetsperspektiv

Författare: Moa Bladini

Utgivare: NIKK, Nordisk information för kunskap om kön, på uppdrag av Nordiska ministerrådet.

Göteborg 2018

nikk.no

norden.org

BILAGA 1: GENOMGÅNG AV DEN RÄTTSLIGA REGLERINGEN I NORDEN

1. ANSVARSSUBJEKT	4
1.1 DANSK RÄTT	4
1.1.1 ANSVAR FÖR REDAKTÖRER OCH ANSVARIG UTGIVARE	4
1.1.2 DISKRIMINERINGSLAGSTIFTNING - ANSVAR FÖR ARBETSGIVARE	5
1.2. FINSK RÄTT	5
1.2.1. ANSVAR FÖR REDAKTÖRER OCH ANSVARIG UTGIVARE	5
1.2.2 DISKRIMINERINGSLAGSTIFTNING – ANSVAR FÖR ARBETSGIVARE OCH SKOLLEDNING	5
1.3 ISLÄNSK RÄTT	6
1.3.1 ANSVAR FÖR REDAKTÖRER OCH ANSVARIG UTGIVARE	6
1.3.2 DISKRIMINERINGSLAGSTIFTNING – ANSVAR FÖR ARBETSGIVARE, ETC.	6
1.4 NORSK RÄTT	6
1.4.1 ANSVAR FÖR REDAKTÖRER OCH ANSVARIG UTGIVARE	6
1.4.2 DISKRIMINERINGSLAGSTIFTNING – ANSVAR FÖR ARBETSGIVARE, ETC.	7
1.5 SVENSK RÄTT	8
1.5.1 ANSVAR FÖR REDAKTÖRER OCH ANSVARIG UTGIVARE	8
1.5.2 ANSVAR FÖR DEN SOM TILLHANDAHÅLLER EN ELEKTRONISK ANSLAGSTAVLA	8
1.5.3 MEDVERKANDEANSVAR FÖR TJÄNSTELEVERANTÖRER	11
1.5.4 DISKRIMINERINGSLAGSTIFTNING – ANSVAR FÖR ARBETSGIVARE, ETC.	11
2 DE ENSKILDA GÄRNINGARNA	11
2.1 HAT	12
2.1.1 DANSK RÄTT	12
2.1.2 FINSK RÄTT	13
2.1.3 ISLÄNSK RÄTT	14
2.1.4 NORSK RÄTT	18
2.1.5 SVENSK RÄTT	19
2.2 Hot	22
2.2.1 DANSK RÄTT	22
2.2.2 FINSK RÄTT	23
2.2.3 ISLÄNSK RÄTT	24
2.2.4 NORSK RÄTT	25
2.2.5 SVENSK RÄTT	26
2.3 KRÄNKNINGAR	27
2.3.1 KRÄNKNINGAR SOM PÅGÅR UPPREPAT OCH EVENTUELLT UNDER EN LÄNGRE TIDSPERIOD	27
2.3.2 SEXUELLA KRÄNKNINGAR MOT VUXNA	32
2.3.3 SEXUELLA KRÄNKNINGAR MOT BARN	46
2.3.4 ÖVRIGA KRÄNKNINGAR	56

1. Ansvarssubjekt

Inledningsvis ett avsnitt som syftar till att besvara frågan: *Vem eller vilka kan komma att ställas till ansvar för nätbaserat hat, hot och andra kränkningar?*

När någon har uttalat hat, hot eller andra kränkningar på nätet är det möjligt att, under vissa förutsättningar, hålla olika personer och i vissa fall företag ansvariga för uttalandena. I första hand är det dock den som gjort uttalandet, den personen kan kallas för det primära ansvarssubjektet, som ska hållas ansvarig. I samtliga nordiska länder kan således den person som uttalat eller utfört hotet, hatet eller annan kränkning komma att ställas till ansvar, såväl straffrättsligt som skadeståndsrättsligt. Utöver nämnda primära ansvarssubjekt finns ibland ett utrymme att hålla andra personer ansvariga, vi kan kalla dem sekundära ansvarssubjekt, som befinner sig i en viss position eller har en särskild befattning. Det kan aktualiseras för redaktörer, ansvariga utgivare eller som tillhandahållare av/ansvarig för den elektroniska anslagstavla som näthatet utförs på.¹ Det bör noteras att framställningen i den här delen har ett längre avsnitt om den svenska lagstiftningen på grund av att den svenska modellen i delar skiljer sig åt från de övriga nordiska länderna och kan vara intressant att titta särskilt på. En annan möjlighet, om handlingen begåtts i samband med skola eller arbete, är att ställa skolledning respektive arbetsgivare ansvariga enligt diskrimineringslagstiftningen. Den här delen av ansvarsfrågan finns endast omnämnd i rapporten, men bör utredas vidare. Ansvarsfrågan när det gäller dessa sekundära ansvarssubjekt kan omfatta olika typer av ansvar; straffrättsligt och/eller skadeståndsrättsligt eller andra former av ekonomisk kompensation.² Nämnda ansvarssubjekt är alla fysiska personer, men det finns också en möjlighet att utkräva ansvar av ett juridiskt subjekt, det vill säga ett företag, i flera av de nordiska länderna. I det följande kommer genomgången att fokusera på vilka andra som kan hållas ansvariga och i vilka situationer det kan aktualiseras. Det primära ansvarssubjektet, den person som uttalat eller utfört kränkningen, kommer inte att behandlas mer ingående.

1.1 Dansk rätt

I dansk rätt är det möjligt att utkräva straffansvar av såväl privatpersoner som av företag om ett brott begås i samband med driften av företaget. Enligt danska *Straffeloven* (SL) kan företag dömas till böter om det är föreskrivet i lag, se SL kap. 5 §§ 25-27.

1.1.1 Ansvar för redaktörer och ansvarig utgivare

När det gäller kommunikation på nätet kan två lagar aktualiseras; den ena är *medieansvarsloven* och den andra *lov om massmediers informationsdatabaser*. Den senare har dock ingen praktisk betydelse för de frågor som behandlas här. Den förstnämnda lagen gäller nyhetsförmedling och omfattar per automatik tryckta skrifter, men elektroniska nyhetssidor endast om den som står för driften frivilligt anmäler sig, se § 8 resp. § 1. Det innebär att endast det som sker på sidor som frivilligt

¹ En elektronisk anslagstavla (Bulletin Board System) kan vara ett webhotell, ett kommentarsfält, eller en annan sådan elektronisk tjänst som möjliggör spridande av information/kommunikation, till exempel Facebook eller Instagram. Svensk prop. 1997/98:15.

² Här kan nämnas gottgörelse, diskrimineringsersättning eller andra administrativa avgifter.

anmälts att omfattas av lagen kan anmälas till Pressnämnden (Pressenævnet). Om den internetsida där brottet har begåtts är en nättidning eller motsvarande gäller medieansvarsloven. Det innebär att den som framställer kränkningen är ansvarig. Redaktören är endast ansvarig under särskilda omständigheter, till exempel om den kränkning som utgör den brottsliga gärningen framförts anonymt. Dock har det antagits att redaktören inte heller då är ansvarig, och grunden för detta har kritiserats.³

1.1.2 Diskrimineringslagstiftning - Ansvar för arbetsgivare

I *lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet* regleras en skyldighet att skydda arbetstagare från trakasserier som har samband med en persons ras, hudfärg, religion eller övertygelse, politisk uppfattning, sexuell läggning, ålder, funktionshinder eller nationell, social eller etniskt ursprung och sker med syfte eller effekten att kränka en persons värdighet och skapa en hotfull, fientlig, förnedrande, förödmjukande eller kränkande miljö för densamma.⁴ Gottgörelse eller böter kan utkrävas enligt kap. 4. Lagen gäller inte för Färöarna eller Grönland, se kap. 5 § 21.

1.2. Finsk rätt

Enligt finsk rätt är det möjligt att utkräva straffansvar för såväl privatpersoner som av företag om reglerna i finska *Strafflagen* (SL) kap. 9 är uppfyllda. En juridisk person kan dömas till samfundsbot.⁵

1.2.1. Ansvar för redaktörer och ansvarig utgivare

I finsk rätt regleras ansvaret för redaktörer och ansvariga utgivare i *lag om yttrandefrihet i masskommunikation*. I 13 § finns en bestämmelse om brottet chefredaktörsförseelse som innebär att en ansvarig redaktör som genom uppsåt eller av oaktsamhet "väsentligen åsidosätter sin skyldighet att leda och övervaka det redaktionella arbetet så att detta är ägnat att bidra till begående av brott som grundar sig på innehållet i ett meddelande som gjorts tillgängligt för allmänheten" kan dömas till böter. I 14 § finns regler om skadeståndsansvar. Enligt 14 § med hänvisning till 3 kap. 1 § *Skadeståndslagen* kan mediebolaget bli skadeståndsskyldigt för redaktörens/ansvarig utgivares handling som orsakat skada. Lagen gäller för massmedier av mer traditionell typ, det som sker på sociala medier omfattas inte. En annan sak är om sådana kommentarer som utgör en brottslig gärning görs på ett kommentarsfält som tillhör till exempel en dagstidning eller radiokanal. Sådana kommentarer skulle kunna omfattas av bestämmelsen, men redaktörsansvar kräver att diskussionen på nätet är en nätpublikation eller en del av den. Det finns också en bestämmelse om föreläggande att ta bort ett nätmeddelande om det med hänsyn till meddelandets innehåll är uppenbart att det är straffbart att hålla det tillgängligt för allmänheten.

1.2.2 Diskrimineringslagstiftning – ansvar för arbetsgivare och skolledning

Enligt *Diskrimineringslagen* kan myndighet, arbetsgivare och utbildningssamordnare göra sig skyldig till diskriminering genom trakasserier enligt §§ 8 och 12. Ansvar utdöms i form av gottgörelse och/eller skadestånd enligt *Skadeståndslagen*.

³ Se t.ex. Baumbach, T. (2016) där hon diskuterar frågan om vem som ska vara ansvarig för anonyma inlägg i omodererade kommentarsfält.

⁴ Se kap. 1 § 1 st. 4.

⁵ SL 1:9, kap. 9.

1.3 Isländsk rätt

I isländsk straffrätt kan enskilda personer hållas ansvariga och detsamma gäller för juridiska personer när det är föreskrivet i lag.

1.3.1 Ansvar för redaktörer och ansvarig utgivare

I den isländska *Media Act* definieras ansvarig utgivare i § 1 s. 3 såsom den personen som har det redaktionella ansvaret för innehållet och valet därav och som beslutar om dess struktur, såsom en chefredaktör, en programdirektör eller en chef (ansvarig utgivare) för en radio- eller tv-station. Om leverantören av medietjänster är en individ är den personen automatiskt presumerad som ansvarig utgivare.⁶ The Media Commission är en oberoende administrativ kommitté som ska utöva tillsynen i enlighet med lagen och sköta den dagliga förvaltningen över de områden som omfattas av lagen.⁷ Kommissionen kan, enligt § 5, bland annat tillfälligt bryta en sändning som innehåller allvarliga kränkningar av förbudet mot hat på grund av ras, kön, religion eller nationalitet eller kränkningar av § 28. I § 27 etableras ett förbud mot hatyttringar och uppmaning att företa brottslig handling (uppvigling) och i § 28 finns ett förbud med syfte att skydda minderåriga från vissa typer av reklam, pornografi och allvarliga våldsskildringar. I §§ 50 (audiovisuella sändningar) respektive 51 (skriftligt material) finns regler om straff- såväl som ersättningsansvar. Där stadgas en möjlighet att ställa en redaktör eller ansvarig utgivare till ansvar för vissa yttranden. Enligt artiklarna ska dock ansvar i första hand utkrävas av den som gjort yttrandet, i andra hand den som köper in kommunikationen och i tredje hand redaktören/ansvarig utgivare. I § 55 finns bestämmelsen om straff som fastställer möjligheten att utdöma straff för den ansvariga utgivare, anställda eller chef för en medietjänst som begår eller förmår någon annan att begå allvarliga överträdelser över vissa uppräknade bestämmelser i lagen. Utöver det straff- och skadeståndsrättsliga ansvaret kan *the Media Commission* utkräva såväl dagliga avgifter för överträdelser som administrativa avgifter.

1.3.2 Diskrimineringslagstiftning – ansvar för arbetsgivare, etc.

I *Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män* finns regler som förbjuder diskriminering på grund av kön och i *Konstitutionen* § 65 finns ett allmänt förbud mot diskriminering.

1.4 Norsk rätt

I norsk rätt är det möjligt att utkräva straffansvar för såväl privatpersoner som av företag om reglerna i norska *Lov om straff* (SL) är uppfyllda. Företag kan dömas till företagsstraff eller böter om ingen enskild person är skyldig, enligt SL 4:27.

1.4.1 Ansvar för redaktörer och ansvarig utgivare

I norsk rätt finns regler som skyddar mot kränkningar på nätet i såväl SL som i *Åndverksloven* (upphovsrättslagen) och i *Personopplysningsloven*. *Åndverksloven* § 45 c och *Personopplysningsloven* §§ 8-9 har det gemensamt att bilder och andra

⁶ Författarens översättning av “*Responsible editor*: a media employee who has editorial responsibility for content and the choice thereof and who decides on its organisation, such as an editor-in-chief, a programme director or a director of a radio or television station. If the media service provider is an individual, that person is automatically presumed to be the responsible editor.”

⁷ Se § 7.

personuppgifter inte får publiceras utan samtycke från den det gäller.⁸ Personuppgifter har en långtgående innebörd och omfattar all information och bedömningar som kan kopplas till en person. Ett undantag från förbudet att publicera utan samtycke finns om uppgifterna är av allmänt intresse.⁹ De tre nämnda lagarna ger skydd för enskilda mot publicering av kränkande innehåll på nätet, därtill finns regler om brottsliga gärningar i SL. I betänkandet Ytringsfrihet og ansvar i en ny medieeverdag (NOU 2011:12) menar utredaren att bilden av att det brister i det rättsliga för kränkningar som sker på nätet bör nyanseras, och att den största utmaningen är de praktiska möjligheterna att hantera den stora mängden kränkningar på nätet. De pekar också på andra möjligheter att hantera problemen, bland annat genom ett ökat stöd till nätsidan Slettmeg.no.¹⁰ I SL finns dock en möjlighet att utkräva straffrättsligt ansvar av redaktörer för kränkningar som sker i medier som omfattas av ett redaktörsansvar. Bestämmelsen finns i § 269:

§ 269. Redaktørens ansvar for innholdet i trykt skrift eller kringkastingssending

Den som treffer avgjørelse om innholdet i et trykt skrift eller en kringkastingssending, er strafferettslig ansvarlig dersom det der offentliggjøres noe som ville ha pådratt redaktøren ansvar etter noen annen lovbestemmelse om han hadde kjent til innholdet.

Straffen etter første ledd er bot eller fengsel inntil 6 måneder. Det kan ikke idømmes strengere straff enn etter den lovbestemmelse som ville ha vært anvendelig om den ansvarlige hadde kjent til innholdet.

Straff etter første ledd kommer ikke til anvendelse på den som godtgjør at det ikke kan legges ham noe til last med hensyn til kontroll med innholdet eller tilsyn eller rettledning eller instruks for hans stedfortreder, medarbeidere eller underordnede.

Medvirkning straffes ikke.

Bestämmelsen gäller för redaktörer och ansvarig utgivare för traditionella nyhetsmedier som till exempel Aftenavisen och det som skrivs på deras nätupplaga. När det gäller det som sker på debatt-trådar har frågan inte ställts på sin spets, annat än att sådana yttranden är offentliga och att det i första hand är den som yttrat sig som ska hållas ansvarig. EU-direktivet om e-handel har tolkats som ett hinder mot införande av en allmän skyldighet att övervaka det som sker på nätet.¹¹ Detta framgår av *lag om elektronisk handel* (EHL) § 19. De allmänna reglerna om ansvar finns i §§

⁸ Personopplysningsloven (POL) følger EU-rätten och Europarådsrekommendationerna. Vilket är gemensamt för samtliga nordiska länder. POL gäller inte för personuppgifter som är insamlade för rent privat bruk eller personliga föremål (t.ex. familjealbum). Beträffande publicering av bilder är ÅVL § 45 c tillämplig, och straffsanktionerad, jämför § 54. Vad gäller publicering av privata uppgifter är först och främst SL § 267 aktuell. Pol. §§ 8, 9 och 11 (föremålsspecificerat) är inte kriminaliserat.

⁹ NOU 2011:12 kap. 5.3.

¹⁰ Se mer om Slettmeg.no i Rapporten avsnitt 1, Politiska initiativ i de nordiska länderna.

¹¹ Jämför diskussion om direktivet nedan under avsnittet om den svenska *lag om ansvar för elektroniska anslagstavlor*.

15-18. Det kan beviljas ett föreläggande att ta bort innehåll som gör intrång, jfr EHL § 20. När det gäller upphovsrättsskyddat material kan ISP pålägga filtrering, jämför med bestämmelserna i *Ändverksloven* kap. 7a. Dessa används inte för att blockera bilder som omfattas av § 45c, men det är kanske en möjlighet.

1.4.2 Diskrimineringslagstiftning – ansvar för arbetsgivare, etc.

Den norska diskrimineringslagstiftningen består av fyra lagar som är utformade på liknande sätt.¹² Enligt lagen om anställningsförhållanden kan arbetsgivaren hållas ansvarig oavsett om denne kan bevisas skyldig eller inte. Inom andra samhällsområden gäller ansvaret om diskriminering kan påvisas.¹³ I § 8 finns bestämmelsen om trakasserier:

Trakassering på grunn av kjønn og seksuell trakassering er forbudt.

Med trakassering på grunn av kjønn menes handlinger, unnlatelser eller ytringer som virker eller har til formål å virke krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende. Med seksuell trakassering menes uønsket seksuell oppmerksomhet som er plagsom for den oppmerksomheten rammer.

Den som utsatts kan utkräva gottgörelse eller ersättning. En sådan ersättning enligt diskrimineringslagen utgör inte hinder mot att skadestånd utkrävs på sedvanligt sätt.¹⁴ Det bör noteras att en ny gemensam diskrimineringslag lades fram under våren 2017.¹⁵

1.5 Svensk rätt

I svensk rätt är det endast möjligt att utkräva straffansvar av privatpersoner. Det finns, till skillnad från övriga nordiska länder, inte någon möjlighet att utkräva straffansvar av juridiska personer.

1.5.1 Ansvar för redaktörer och ansvarig utgivare

I svensk rätt finns två särskilda grundlagar, *Yttrandefrihetsgrundlagen* (YGL) och *Tryckfrihetsförordningen* (TF) som reglerar ansvar för redaktörer och ansvarig utgivare. Grundläggande i det svenska systemet är censurförbudet, etableringsfriheten, ensamansvaret, meddelarskyddet, en särskild brottskatalog och en särskild rättegångsordning. Skyddet omfattar maskinellt framställda skrifter, tekniska upptagningar och elektromagnetiska vågor. Därmed omfattas bland annat böcker, tidningar, cd-skivor, dvd-filmer, radio, tv och olika webbplatser.¹⁶ Grundlagsskyddet ställer krav på spridning och täcker således inte kommunikation mellan ett fåtal enskilda personer. Inom ramen för grundlagsskyddet faller också databaser med utgivningsbevis. Innehållet i en databas får endast ändras av den som

¹² I Norge finns det sedan 2014 fyra diskrimineringslagar: *Lag om likestilling mellom kjønnene*, *Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven*, *Diskrimineringsloven om etnisitet* och *Diskrimineringsloven om seksuell orientering*. De är alla utformade på samma sätt och kan medföra en rätt till ersättning för skada av såväl ekonomisk som icke-ekonomisk art.

¹³ § 28.

¹⁴ se § 28.

¹⁵ *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven)* lades fram den 16 juni 2017 och träder i kraft den 1 januari 2018.

¹⁶ Warnling-Nerep, W. och Bernitz, H. (2013).

driver verksamheten och en tillhörande omodererad kommentarsfunktion måste hållas avskild om databasen ska omfattas av skyddet.¹⁷

I svensk rätt finns också en särskild ordning för det straffrättsliga ansvaret för redaktörer och ansvariga utgivare - då de gjort sig skyldiga till yttrande- eller tryckfrihetsbrott. Det innebär att endast vissa gärningar som räknas upp i YGL respektive TF kan medföra straffansvar för redaktörer och ansvariga utgivare. Dessa gärningar räknas upp i 5 kap. i YGL och 7 kap. i TF. Bland annat kan förtal, förolämpning, hets mot folkgrupp och uppvigling utgöra yttrande- respektive tryckfrihetsbrott. I kap. 8 i YGL och kap. 11 i TF regleras skadeståndsansvar. Ansvar för tryck- respektive yttrandefrihetsbrott prövas enligt en särskild rättegångsordning. Justitiekanslern är åklagare och domstolen består av en jury på nio ledamöter.¹⁸ Utöver det straffrättsliga systemet finns ett fristående prövningsinstitut inrättat av pressbranschens egna organisationer. Verksamheten bedrivs av Allmänhetens Pressombudsman (PO) och Pressens Opinionsnämnd (PON). Prövningen sker utifrån pressetiska regler och gäller i vissa fall även publiceringar på webbplatser. Här finns bland annat regler om när en publicering rör integritetskänsliga uppgifter.¹⁹ PON kommer efter prövning med ett utlåtande och då är den som klandras skyldig att publicera nämndens avgörande samt att erlägga en administrativ avgift.²⁰

1.5.2 Ansvar för den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla

*Lag (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavl*or (BBS-lagen) reglerar bland annat ansvar för den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla. En elektronisk anslagstavla beskrivs i förarbetena som en viss typ av program för datorer som möjliggör kommunikation – alla som har tillgång till en viss adress har möjlighet att själv delge information och ta del av andras information.²¹ Kommunikationen kan bestå av text, bilder, ljud eller annan information. Exempel på elektroniska anslagstavlor är webhotell samt olika typer av interaktiva webbplatser, som chattar, diskussionsfora, kommentarsfält, etc. En databas som endast tillhandahåller information omfattas inte.²² Lagen medför ett ansvar att informera om vem som driver tjänsten, att ha tillsyn över den kommunikation som sker med hjälp av tjänsten samt en skyldighet att ta bort meddelanden som uppenbart utgör vissa uppräknade brott eller att hindra att sådana meddelanden sprids vidare.²³ Ansvarig är den som tillhandahåller tjänsten, vilket innebär den person som beslutar över tjänstens användning, samt tekniska och administrativa rutiner, eller den som sköter driften.²⁴ I NJA 2007 s. 805 anseenden person som administrerat tjänsten som ansvarig. Skyldigheten att hålla uppsikt över kommunikationen och att ta bort vissa meddelanden består enligt förarbetena av vad som skäligen kan krävas med hänsyn till omfattningen och inriktningen av verksamheten. Det noterades också att kravet inte omfattar att varje meddelande granskas, men väl att en kontinuerlig kontroll genomförs i någon form. Det ställs högre krav på verksamheter som bedrivs yrkesmässigt och i större skala, som riktmärke nämns för samtlig verksamhet att granskningen bör företas med intervall som inte bör överskrida en vecka. Ett sätt att uppfylla lagens krav för mer omfattande verksamheter är att inrätta en möjlighet för användare att anmäla eventuellt straffbara meddelanden. De straffbara meddelanden som omfattas av lagen är uppvigling, hets mot folkgrupp, barnpornografibrott och

¹⁷ NJA 2014 s. 128.

¹⁸ Se 12 kap. TF och 9 kap. YGL.

¹⁹ Se t.ex. regel nr 7 och 15.

²⁰ <http://www.po.se/>.

²¹ Prop. 1997/98:15 s. 6.

²² A. prop. s. 9 och Forsman, M. (2014).

²³ lag (1998:112) om om ansvar för elektroniska anslagstavlor, § 3-5.

²⁴ Prop. 1997/98:15 samt Forsman (2014).

olaga våldsskildring, samt intrång i upphovsrätten enligt *Lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk*. Det som blir aktuellt när det gäller hat, hot och andra kränkningar är de ovan uppräknade brotten i 16 kap. BrB. De uppräknade brotten är relativt enkla att identifiera också för någon som inte är jurist och det krävs att det är *uppenbart* att meddelandet har ett sådant innehåll.²⁵ Lagen omfattar inte förmedling av meddelanden mellan myndigheter, inom en myndighet eller inom ett företag eller en koncern. Inte heller är lagen tillämplig på sådana tjänster som omfattas av *Yttrandefrihetsgrundlagen* (YGL) eller *Tryckfrihetsförordningen* (TF). Ordinarie e-post faller som huvudregel också utanför lagens ramar.²⁶ Det finns mycket lite praxis på området, ett exempel är dock ovan nämnda mål HD NJA 2007 s. 805 där en websida med en gästbok för inlägg och kommentarer ansågs utgöra en elektronisk anslagstavla i lagens mening. I två hovrättsfall har domstolen prövat lagens tillämpning på såväl modererade som omodererade bloggar och kommit fram till att de båda ska omfattas. Dock rörde målen skadeståndstalan för brottet förtal, vilket faller utanför lagens ramar.²⁷ Lagen har kritiserats från flera håll, bland annat av lagrådet för att innebörden av elektronisk anslagstavla var alltför otydlig, men också inom rättsvetenskapen har framhållits att lagen är svårtillämpad, förarbetena motsägelsefulla och att begreppet elektronisk anslagstavla är problematiskt.²⁸ Att lagen sällan tillämpas i praktiken och den näst intill totala avsaknaden av praxis tyder också på att lagen är, eller i vart fall upplevs vara, svårtillämpad.²⁹ I betänkandet *Integritet och straffskydd* anförs dock att innebörden av begreppet kanske inte är så otydligt som det ibland påstås. Genom doktrin och förarbeten samt i de fåtal fall som finns i praxis anses finnas en tillräckligt avgränsad innebörd som kan tillämpas trots en snabb utveckling av tekniken. I betänkandet understryks också att det skulle kunna vara det snävt avgränsade området för vilka brott som kan aktualisera lagen samt att det måste vara uppenbart att meddelandena utgör ett sådant brott som kan vara förklaringen till den låga tillämpningsfrekvensen. I betänkandet poängteras dock betydelsen av lagen genom att ett stort antal webbforum och kommentarsfält hänvisar till BBS-lagen, vilket tyder på att de känner till lagen och att den således har en normbildande funktion.³⁰ Frågan om lagen bör omfatta även brott mot den personliga integriteten lyfts i betänkandet tillsammans med ett förslag om att olaga hot samt det nya föreslagna brottet olaga integritetsintrång skulle omfattas av lagen.³¹ I betänkandet väcks också frågan om att införa en möjlighet att ålägga den som ansvarar för den elektroniska anslagstavlans drift en skyldighet att ta bort sådana meddelanden som kan utgöra brott.³² Det har anförts att om en server funnits utanför Sveriges gränser har det bedömts utgöra hinder mot att tillämpa lagen. I betänkandet anförs att så länge den som är ansvarig för driften finns i Sverige och de handlingar som bedöms utförts i Sverige bör frågan om ansvar kunna prövas i Sverige.³³ I doktrinen har påpekats att ansvaret för näthat oftast härleds till de enskilda som utfört gärningarna och att ansvaret för tillhandahållaren av hemsidor, chattrum eller andra forumsällan aktualiseras. En orsak till det tär att det funnits en ambition att hålla tillhandahållare utan ansvar. Detta för att människor inte ska dra sig för att tillhandahålla sådana tjänster. Som exempel tar Olsen upp ett fall, där en flicka fick utstå tusentals hot och

²⁵ Prop. 1997/98:15.

²⁶ Prop. 1997/98:15 och 2 §.

²⁷ Göta hovrätts dom den 19 april 2011 i mål FT 2010-10 samt Göta hovrätts dom den 28 november 2013 i mål FT 836-13.

²⁸ Forsman, M. (2014), Lindberg, A. & Westman, D. (2001), Carlén-Wendels. T. (2000).

²⁹ Betänkande *Straffskydd och integritet* (SOU 2016:7), s. 484 ff.

³⁰ SOU 2016:7 s. 501 ff.

³¹ SOU 2016:7 s. 515. Observera det nya lagförarbetet från Mediegrundlagskommittén SOU 2016:58 om ändring av till exempel databasskyddet (och gärningar som är straffbara enligt YGL och TF).

³² SOU 2016:7 s. 501 ff.

³³ SOU 2016:7 s. 501 ff.

kränkningar på Hennes & Mauritz Facebooksida. Genom BBS-lagen finns ett visst ansvar men det är inte tillämpligt i flickans fall, då uttalandena främst utgjordes av hot och kränkningar. Enligt Olsen finns det eventuellt en möjlighet till civilrättsligt ansvar enligt *Skadeståndslagen* eller *Marknadsföringslagen*, men då dessa frågor inte har prövats i domstol är rättsläget i dagsläget oklart. Olsen anser att det kan finnas anledning att utöka ansvaret, då det inte är rimligt att tillhandahållare av anslagstavlor i princip går fria från ansvar. Olsen är därför av den åsikten att lagstiftaren bör utreda ansvaret för näthatare såväl som tillhandahållare av anslagstavlor.³⁴

1.5.3 Medverkandeansvar för tjänsteleverantörer

Den som medverkar till ett brott med råd eller dåd kan göra sig skyldig till medverkansansvar enligt BrB 23:4. När brott begås genom olika tjänster på internet har, utöver det ansvar som kan följa av BBS-lagen, tjänsteleverantörers medverkansansvar diskuterats. I praxis har det dock främst prövats i förhållande till upphovsrättsbrott.³⁵

1.5.4 Diskrimineringslagstiftning – ansvar för arbetsgivare etc.

I svensk rätt regleras ansvaret för diskriminering i *Diskrimineringslagen*. Lagen gäller för arbetslivet, utbildningsområdet, arbetsförmedling och bedrivande och uppstart av näringsverksamhet, medlemskap i vissa organisationer, varor och tjänster, bostadsmarknaden, hälso-sjukvård, socialtjänsten, socialförsäkringssystemet, etc.

I 1 kap. 4 §, sid. 4-5 finns ett förbud mot trakasserier respektive sexuella trakasserier:

4. trakasserier: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

5. sexuella trakasserier: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet.

Den som gjort sig skyldig till diskriminering ska betala diskrimineringsersättning samt ersättning för eventuell förlust.³⁶

2 De enskilda gärningarna

2.1 Hat

Nedan följer en genomgång av de nordiska ländernas hatbrottslagstiftningar. Med hatbrottslagstiftning åsyftas här dels det specifika brottet hatfulla yttringar/hets mot folkgrupp samt diskriminering som medför straffansvar, men också straffskärpningsregler, det vill säga de regler som ger ett hårdare straff för ett annat brott om brottet har begåtts med ett så kallat hatbrottsmotiv. I samband med genomgången av dessa brott finns också en översikt över möjligheten att utkräva skadestånd som finns kopplad till brotten. Även andra handlingar med ett

³⁴ Olsen, L. (2015).

³⁵ SOU 2016:7 s. 502 f. samt NJA 1996 s. 79, NJA 2000 s. 292, RH 2012:45 och RH 2013:27.

³⁶ Se kap. 5 § 1.

”hatbrottsmotiv” eller diskriminerande inslag som inte utgör hatbrott kan ge ett civilrättsligt skydd genom diskrimineringslagstiftningen i de nordiska länderna. Dessa finns också med i innevarande avsnitt.

Som bakgrund är det relevant att ha med sig de grunder som pekas ut som skyddsvärda vad gäller hatbrott/diskriminering i internationell rätt. De nordiska länderna är förpliktade att skydda sina medborgare från brott som har koppling till följande grunder:

- kön,
- sexuell läggning,
- funktionshinder,
- ålder,
- ras, etnisk tillhörighet, hudfärg och tillhörighet till nationell minoritet
- religion eller övertygelse,
- språk,
- politisk eller annan åskådning,
- social härkomst, börd och egendom, (social status) eller
- ställning i övrigt

2.1.1 Dansk rätt

Aktuella bestämmelser: Diskrimination i *Straffeloven* (SL) § 266 b och § 81 s. 6 om straffskärpning samt *Erstatningsansvarsloven* (ERSL) § 26.

§ 266 b. Diskrimination

Den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin **race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering**, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.)

I bestämmelsen omfattas inte funktionsnedsättning, kön eller könsidentitet, eller social status. Det finns heller inte någon öppning för att bestämmelsen skulle kunna omfatta andra grunder än dem som räknas upp.

§ 81.6 om straffskärpning

... at gerningen har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, seksuelle orientering **eller lignende**.

I praxis tolkas könsidentitet in under sexuell orientering.³⁷ Notera också formuleringen *eller lignende* som innebär att det finns en möjlighet att omfatta ytterligare grunder i bestämmelsen.

Enligt en dansk studie kan tillämpningen av § 81.6 inte undersökas därför att den inte registreras i det sökbara systemet för registrering av domar, däremot har § 266 tillämpats med fällande dom som utgång i 67 fall under perioden 2000-2014. Det rör

³⁷ Se dom från Köpenhamns tingsrätt den 24 oktober 2013. Se Kortlægning af hadforbrydelser I Danmark, s. III. Nämnda undersökning har inkluderat upplevd utsatthet för hatbrott också för följande grunder: kön, ålder, funktionsnedsättning, politisk eller annan tillhörighet och social status) men som faller utanför den danska lagstiftningen.

sig alltså om ytterst få fällande domar, i genomsnitt 4-5 stycken per år. Grunderna var trostillhörighet (36), etniskt ursprung eller hudfärg (30) och sexuell läggning (1).³⁸

Praxis § 266 b

Byretsdomme 2000-2016 (55 domar varav 44 domar resulterade i bötesstraff och 7 fall av villkorligt fängelse och övriga 4 domar ledde till fängelsestraff.)

Landsretsdomme og højesteretsdomme 2000-2016 (11 domar varav 7 ledde till bötesstraff)

Bötesföreläggande 10 fall

Friande domar 13 i fall.

st 2

Byretsdomme 2000-2016 (1 fällande dom, fängelse i 60 dagar)

Landsretsdomme og højesteretsdomme 2000-2016 (9 fällande domar, varav 1 bötesstraff, 5 fall av villkorligt fängelse och resten kortare fängelsestraff.)

friande domar 4 st

Skadestånd

Det finns i dansk rätt ingen särskild ersättning för offer som utsatts för brott på grund av hatbrottsmotiv, däremot kan skadestånd utdömas för de eventuella brott som leder till straffskärpning enligt § 81 s. 6 kan leda till *tortgodtgørelse* och *krænkelsegodtgørelse* enligt *Erstatningsansvarslovens* § 26, st.

§ 26. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelser af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

³⁸ Se också följande domar: vad gäller etniskt ursprung, 2002 blev en styrelseledamot tillsammans med tre f.d. styrelseledamöter från Dansk Folkepartis Ungdom dömd till 14 dagars villkorligt fängelse för brott mot *Straffelovens* § 266b. De dömdes i Retten i Hvidovre den 11 oktober 2002 och fastställdes av Østre Landsret den 9. maj 2003. Anledningen var en annons i Studiemagasinet i 2001 med texten: "Masse-voldtægter, Grov vold, Utryghed, Tvangsægteskaber, Kvindeundertrykkelse, Bandekriminalitet. Det er, hvad et multi-etnisk samfund tilbyder os". De två redaktörerna blev också dömda till fem dagsböter à 500 kronor. Vad gäller sexuell läggning: blev 1990 blev en kvinna åtalad för att i ett läserbrev ha skrivit: "Er en homofil ikke en slags tyv? Stjæler han ikke sin næstes ære, og måske hans liv, ved at udnytte ham og måske påføre ham AIDS?... Homosex er den ækleste form for bor." Kvinnan blev frikänd i både Retten i Skjern och i Vestre Landsret, där omröstningen dock blev jämn; 3-3. Det blev i nämnda prövning bland annat påpekat att direktka citat ur Bibeln föll utanför bestämmelsen om diskriminering. Under 2001 anmälde Landsforeningen for bøsser og lesbiske en folketingskandidat från Kristeligt Folkeparti som hade uttalat: "Homoseksualitet er en abnorm seksuel fejludvikling beslægtet med pædofili og nekrofil. Den slags forhold ligger hinsides tanken – ja end ikke laverstående primater etablerer sig i denne samlingsform...Jeg vil nok sige homoseksualitet er et handicap..." Anmälningen avvisades av såväl polismästaren i Ålborg som Statsadvokaten. Vad gäller religion se till exempel ett mål från 2010 då en folketingsmedlem dömdes till dagsböter à 500 kronor på grund av ett inlägg i Berlingske Tidende. Under rubriken "Islams formørkede kvindesyn" skrev han: "Selvfølgelig skulle Lars Hedegaard ikke have sagt, at der er muslimske fædre, der voldtager deres døtre, når sandheden i stedet synes at være, at de nøjes med at slå døtrene ihjel (de såkaldte arendrab) – og i øvrigt vender det blinde øje til onklers voldtægt." I augusti 2015 blev en annan dansk politiker och författare dömd till dagsböter à 800 kronor (i en dom med 2-1) för att i juli 2014 på Twitter skrivit: "Om jødernes situation i Europa: Muslimerne fortsætter, hvor Hitler sluttede. Kun den behandling, Hitler fik, vil ændre situationen." Østre Landsret fastställde domen i februari 2016.

Stk. 2. Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillægges vægt, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitel 23 eller 24.

Stk. 3. Selv om der ikke er lidt tort, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en godtgørelse, såfremt krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særlig groft angreb mod en andens person eller frihed.

Stk. 4. § 18, stk. 1 og 2, finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse efter stk. 1-3 og på godtgørelse efter § 26

2.1.2 Finsk rätt

Aktuella bestämmelser: *Strafflagen* (SL) 11:10 Hets mot folkgrupp, SL 6:5 straffskärpningsgrunder samt SL 11:11 om olaga diskriminering och *Skadeståndslagen* (SKL) 5:6.

I SL 11:10 om hets mot folkgrupp skyddas ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, sexuell läggning eller funktionsnedsättning **eller på grunder som är jämförbara med de nämnda grunderna**,

Regeln om straffskärpning finns i SL 6:5, s. 4. Att brottet begås utifrån ett motiv som baseras på ras, hudfärg, härstamning, nationellt eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, sexuell läggning eller funktionsnedsättning **eller utifrån ett annat motiv som är jämförbart med dessa**. Den finska lagstiftningen innehåller således en öppning för ytterligare grunder än dem som räknas upp i lagrummen, både i regleringen om det enskilda brottet hets mot folkgrupp och i straffskärpningsregeln.

Tillämpning

Nyligen kom en fällande dom från tingsrätten rörande hets mot folkgruppgällande en politiker som på sin blogg uttalat att alla terroristbrott i Europa begås av muslimer. Hon dömdes också att utbetala ett skadestånd om € 450. Hon avser överklaga domen och målet är av intresse för att utröna var gränsen går för en politikers yttrandefrihet.³⁹ Se också rättsfall från Högsta domstolen (2012:58), där en politiker på sin webbsida publicerat en text med uttalanden som kränkte islam och somalier. Han dömdes för brott mot trosfrid och hets mot folkgrupp.

SL 11:11 Diskriminering

I strafflagen finns också en bestämmelse om olaga diskriminering i näringsverksamhet, yrkesutövning, betjäning av allmänheten, tjänsteutövning, etc. Notera att de grunder som omfattas är betydligt vidare än dem som räknas upp i övriga bestämmelser i avsnittet.

Den som i näringsverksamhet, yrkesutövning, betjäning av allmänheten, tjänsteutövning eller något annat offentligt uppdrag eller vid anordnande av en offentlig tillställning eller ett allmänt möte utan godtagbart skäl

1) inte betjänar någon viss person på gängse villkor,

³⁹ Birkalands tingsrätt, dom i mål R 16/5718.

- 2) förvägrar någon tillträde till tillställningen eller mötet eller avlägsnar någon därifrån, eller
- 3) försätter någon i en uppenbart ojämlig eller väsentligt sämre ställning än andra

på grund av dennes **ras, nationella eller etniska ursprung, hudfärg, språk, kön, ålder, familjeförhållanden, sexuella läggning, genetiska arv, funktionsnedsättning eller hälsotillstånd eller religion, samhälleliga åsikter, politiska eller fackliga verksamhet eller någon annan därmed jämförbar omständighet** ska, om inte gärningen utgör «diskriminering» i arbetslivet eller ockerliknande «diskriminering» i arbetslivet, för *diskriminering* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Skadestånd

I *Skadeståndslagen* 5:6 regleras ersättningsrätten för kränkning:

Rätt till ersättning för lidande som orsakats av en kränkning har

- 1) den vars frihet, frid, heder eller privatliv har kränkts genom en straffbar handling,
- 2) den som diskriminerats genom en straffbar handling,
- 3) den vars personliga integritet har blivit allvarligt kränkt uppsåtligen eller av grov oaktsamhet,
- 4) den vars människovärde har blivit allvarligt kränkt uppsåtligen eller av grov oaktsamhet på ett sätt som kan jämföras med en kränkning enligt 1–3 punkten.

Ersättningen bestäms på grundval av det lidande som kränkningen är ägnad att orsaka med beaktande särskilt av kränkningens art, den kränktes ställning, förhållandet mellan den som gjort sig skyldig till kränkningen och den kränkte samt kränkningens offentlighet.

Praxis för brott mot diskriminering i SL § 11:11

Kränkta personer har förvägrats betjäning på grund av sitt etniska ursprung. Belopp som utdömts ligger mellan € 300-1500. Delegationen för personskadeärenden påpekar i sina rekommendationer att praxis är synnerligen knapp. De anförde att det endast fanns tre likartade fall att utgå ifrån samt att utdömda ersättningar måste anses vara alltför låga med hänsyn till den kränkning diskrimineringen måste ha inneburit.⁴⁰

Se också *Diskrimineringslagens* 8:e respektive och 14:e §§ om förbudet mot diskriminering och förbudet mot trakasserier. I 2 § anges tillämpningsområdet; lagen ska tillämpas på såväl offentlig som privat verksamhet, men den ska dock inte tillämpas på verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet och inte heller på religionsutövning.

⁴⁰ Delegationen för personskadeärendens rekommendationer.

2.1.3 Isländsk rätt

Aktuella bestämmelser: *Strafflagen* (SL) § 233 a och § 180, *Mediagrundlagen* § 26 samt *Skadeståndslagen* (SKL) § 26.

Isländska strafflagen § 233 a

Den som offentligt hånar, förtalar, talar nedsättande om eller hotar en person eller grupp av personer genom kommentarer eller uttryck av annat slag, t.ex. med bilder eller symboler, för deras **nationalitet, hudfärg, ras, religion, sexuell läggning eller könsidentitet**, eller sprider sådant material, ska dömas till böter eller fängelse i upp till två år.

Könsidentitet syftar till att skydda transkönade personer, men inte kön som sådant. Inte heller personer med funktionsnedsättning ingår bland de skyddade grupperna.

Tillämpning

Fram tills nyligen har det bara meddelats en fällande dom för brott mot nämnda bestämmelse. Underrätten i Reykjavik ansåg den 25 oktober 2001 att vissa kommentarer från ledaren i en rasistisk organisation, "White Iceland", som publicerats i en intervju med honom i tryckt material stred mot bestämmelsen. Domstolen hävdade att den prövat kommentarerna mot bakgrund av föreningens mål, innehållets natur och att det uttryckts i och distribuerats som allmänt tillgängligt material. Domstolen hänvisade även till artikel 4 i *Konventionen för avskaffande av rasdiskriminering* och artikel 17 i *Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*. Målet överklagades till Islands högsta domstol (mål nr 461/2001), som ansåg att kommentarerna var ogrundade generaliseringar som syftade till att upphöja vita på bekostnad av människor av annan etnicitet genom hån, förtal och nedsättande tal. När intervjun lästes som helhet och kommentarerna betraktades i den kontexten ansågs uttalandet vara i strid med § 233 a.

År 2016 visade sig vara en vändpunkt när det gäller mål om hatpropaganda på Island. I slutet av november 2016 åtalades åtta personer för uttalanden i medier och på nätet som ansågs strida mot § 233 a. Alla uttalanden gjordes med anledning av en social debatt om queerundervisning för barn. Detta är de första åtalen på grundval av en sexuell läggning intressen som skyddas genom bestämmelsen.

I januari 2017 dömdes två personer för brott mot den aktuella bestämmelsen för sina inlägg i kommentarfältet i mediekanalen DV.is om en framstående ledare för det muslimska samfundet på Island. I sin dom konstaterade domstolen att åtalet grundades på hatpropaganda, trots att strafflagen saknar en sådan ordalydelse. Domstolens slutsats var ändå att uttalandena stred mot § 233 a och dömde den ansvariga personen att betala böter på 100 000 isländska kronor.

Angående skadestånd skulle en enskild person kunna söka skadestånd med hänvisning till § 233a, om den som utsatts kan påvisa en personlig skada för att § 26 i *Skadeståndslagen* kommer ifråga. *Skadeståndslagen* nr 50/1993 innehåller en bestämmelse enligt vilken en person som orsakar fysisk skada eller gör sig skyldig till en olaglig skadlig handling kan tvingas betala ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit. I § 26 i lagen står följande:

En person som

- a. avsiktligen eller genom grov vårdslöshet orsakar fysisk skada eller
- b. är ansvarig för en olaglig skadlig handling mot en annan individs frihet, frid, anseende eller person kan åläggas att betala ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit.

En person som, med uppsåt eller genom grov vårdslöshet, orsakar en annan persons död kan åläggas att betala ersättning för icke-ekonomisk skada till den personens maka eller make, barn eller föräldrar.

Diskriminering

§ 180

Den, som inom ramen för affärsverksamhet eller tillhandahållande av tjänster nekar en person varor eller tjänster på lika villkor som andra på grund av den personens nationalitet, hudfärg, ras, [religion, sexuell läggning eller könsidentitet

- 1) ska dömas till böter ...
- 2) eller fängelse i upp till sex månader. Samma straff ska tillämpas för nekande av tillträde på lika villkor som andra till allmän mötesplats eller andra platser som är öppna för allmänheten

I *Mediagrundlagen* finns också ett skydd mot diskriminering. I § 26 står följande:

Mediekanaler får inte uppmuntra till olaglig aktivitet. De får inte heller medverka i direkt uppvigling till hat på grund av ras, kön, sexuell läggning, religiös tro, nationalitet, kulturell, ekonomisk eller social situation eller annan ställning i samhället.

Även om det i den officiella översättningen av paragrafen står *kön* (eng. *sex*), talar den isländska originalversionen om *kynferði*, ett ord som även kan översättas med *genus*. Genus åtnjuter alltså specifikt skydd i medielagstiftningen, inte bara könsidentitet som i § 233 a i strafflagen. När det gäller bestämmelsens räckvidd jämfört med § 233 a i strafflagen är det en allmän bestämmelse för medierna i fråga och inte ett enskilt straffrättsligt ansvar såsom strafflagen beskriver. En jämförelse av de två artiklarna ger också vid handen att *Mediagrundlagen* sannolikt inte har bäring på mål med isolerade incidenter, snarare måste hatpropagandan vara systematisk och äga rum upprepade gånger. Detta är inte fallet när det gäller strafflagens bestämmelse som endast kan tillämpas i enskilda fall, vilket den mycket begränsade rättspraxisen på området visar. Ett av de åtta fallen av hatpropaganda som togs upp i domstol 2017 grundar sig på medielagens bestämmelse och § 233 a i strafflagen. Det är första gången *Mediagrundlagens* bestämmelse prövas av isländska domstolar.⁴¹

⁴¹ Här kan också noteras att bestämmelserna om såväl den som yttrar sig som redaktörers och ansvariga utgivares straffrättsliga ansvar för hatyttringar enligt § 27 i *Mediagrundlagen* omfattar fler grupper än *Strafflagen*. I *Mediagrundlagen* omfattas i § 27 ras, kön, sexuell läggning, religiös övertygelse, nationalitet, kulturella, ekonomiska eller sociala situation eller annan position i samhället.

2.1.4 Norsk rätt

Aktuella bestämmelser är *Straffeloven* (SL) § 185 om *hatefulle ytringer*, § 186 om diskriminering, § 77 om straffskärpning, § 264 om grova hot samt de fyra *Diskrimineringslagarna*. Därtill *Lov om skadeserstatning* (SKL) 3-3.

I SL § 185 om *hatefulle ytringer* skyddas personer som utsätts för brott på grund av hudfärg, nationell eller etnisk bakgrund, religion eller livssyn, sexuell läggning och funktionsnedsättning.

I straffskärpningsregeln i SL § 77 kan en gärning straffas särskilt hårt ifall den har sin grund i offrets religion eller livssyn, hudfärg, nationell eller etnisk bakgrund, sexuell läggning och funktionsnedsättning eller **andra förhållanden** som riktar sig mot grupper som har **ett särskilt skyddsbehov**.

I SL § 264 regleras grova hot⁴² särskilt om de motiverats av offrets religion eller livssyn, hudfärg, nationell eller etnisk bakgrund, sexuell läggning eller funktionsnedsättning.

Tillämpning

Observera att nämnda mål inte rör brott som begåtts på nätet utan i den fysiska världen.

”Dørvaktsaken”

Ett mål från Stavanger. Den tilltalade kallade en dörrvakt flera gånger för ”jävla neger” och ”jävla svarting”. Utöver detta kallade den tilltalade dörrvaktens chef för ”niggerlover”. Han dömdes i HD år 2012 till 18 dagars fängelse och böter för *sjikanøse utsagn*.⁴³ Domen gällde den äldre lagstiftningen, i *Gstrl.* § 135a (nu § 185) och *Gstrl.* § 390a (nu § 266-*hensynsløs atferd*).

”Spyttesaken”

En muslimsk kvinna med hijab utsattes av den tilltalade med kränkande ord och därtill spottade han på henne.

Den tilltalade dömdes för brott mot 135a § 1 och 2 och 390 a § till fängelse i 18 dagar och 15 000 böter och 3000 kronor i ersättning.

Skadestånd

Lov om skadeserstatning (SKL)

§ 3-3. (*erstatning for visse personlige krenkelser m.m.*)

Bestämmelserna i §§ 3-1 og 3-2 gæller vid ersætning for krænking eller ”mislig atferd” som næmns i SL §§ 222, 251, 253, 254, 257, 259, 262, 263,

⁴² Grundbrottet finns i § 263. och omfattas av *SKL:s* regler om ”personlig kränkning”.

⁴³ Ur HD:s domskäl: ”var at utsagnene «måtte forstås som beskyldninger mot fornærmede om at han på grunn av hudfarge/etnisk opprinnelse var uegnet for det arbeid han utførte. Dette innebar en nedvurdering av vedkommende.” Högsta domstolen menade att detta inte omfattades av yttrandefriheten och att mannen skulle straffas enligt SL § 135a som slår fast att den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet offentligt «setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring, straffes med böter eller fengsel inntil 3 år». Domarna menade att det 28-åringen sa inte var en del av en politisk debatt eller ett fritt meningsutbyte, utan bara hade till syfte att kränka offret.

266, 268 första stycket, 271, 282, 291, 294, 295, 296, 299, 302, 304, 312, 313, 314, 327 eller 330. § 3-2a används inte.

Detta innebär att ingen ersättning utgår för *hatefulle ytringer* som är ett brott mot staten och inte den enskilda, däremot för vissa av de brott som omfattas av straffskärpningsbestämmelsen, däribland grova hot på ovan nämnda grunder.

Diskriminering

I Norge finns det sedan 2014 fyra diskrimineringslagar: *Lag om likestilling mellom kjønnene*, *Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven*, *Diskrimineringsloven om etnisitet* och *Diskrimineringsloven om seksuell orientering*. De är alla utformade på samma sätt och kan medföra en rätt till ersättning för skada av såväl ekonomisk som icke-ekonomisk art. Notera att en ny lag trädde i kraft den 1 januari 2018; *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (Likestillings- og diskrimineringsloven)*.

2.1.5 Svensk rätt

Aktuella bestämmelser: Hets mot folkgrupp regleras i *Brottsbalken* (BrB) 16:8, olaga diskriminering i 16:9, därtill finns straffskärpningsregeln i BrB 29:2, p. 7, BrB 5:5 om när förtal faller under allmänt åtal.

I BrB 16:8 skyddas en person som utsätts på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning. Gärningspersonen döms för *hets mot folkgrupp* till fängelse i högst två år eller om brottet är ringa, till böter. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Notera att det inte finns någon öppning för ytterligare grupper, det vill säga att någon som utsätts för brott på grund av till exempel funktionsnedsättning eller könsidentitet inte skyddas av bestämmelsen.

BrB 29:2, p.7 innebär att en person som döms för ett annat brott (när det gäller hat och hot på nätet någon av de nedan behandlade gärningarna) skulle kunna dömas till ett hårdare straff på grund av motivet till brottet, nämligen att särskilt skada en person på grund av dennas grupptillhörighet. Bestämmelsen skyddar följande grupper: ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning **eller annan liknande omständighet**.

I BrB 5:5 finns en regel som innebär att ärekränkingsbrottet förolämpning, som annars lyder under åtalsbegränsning, faller under allmänt åtal på samma grunder. I fall av hatbrottsmotiv bryts alltså yttrandefrihetens företräde framför rätten till skydd för privatliv. Inte heller i nämnda bestämmelse finns någon öppning för andra grupper än de i bestämmelsen uppräknade.

Tillämpning

Ett beslut från Högsta domstolen om att inte bevilja prövningstillstånd för ett mål rörande hets mot folkgrupp i mål B-349-17 kan nämnas i sammanhanget som ett exempel på ett brott som begåtts på internet. Den tilltalade hade kopierat ett inlägg från en privatpersons Facebook-konto och lagt ut det på en av det politiska partiet Sverigedemokraternas lokala Facebook-sidor. Det låg ute i knappt ett dygn innan det togs ner. Yttrandet löd enligt följande:

Muslimerna som hamnat i "förskingringen" befinner sig alltid i krig. En muslim som bor i Sverige lever således i en krigszon där det är tillåtet att

våldta en kvinna eftersom det enligt Koranen är en muslimsk rättighet. Man får nämligen ha sex med kvinnor som man har erövrat i krig.. .det vill säga de otrognas kvinnor (Koranen Surah 4:3, 4:24). Lättast för "svenska" kåta muslimer är givetvis att ansluta sig till ISIS där de får full utdelning för sina sjuka, djävulska lustar!

Snacka om sjuk religion”

På den tiden det hade legat ute hade det spridits vidare till flera andra sidor. Tingsrätten friade den tilltalade med hänvisning till yttrandefriheten och menade att trots att yttrandet måste anses som kränkande fann domstolen att det inte var nödvändigt och proportionellt att inskränka yttrandefriheten. Hovrätten kom till en annan slutsats och argumenterade enligt följande:

Bedömningen av om inlägget uttrycker sådan missaktning som avses i straffbestämmelsen ska göras med utgångspunkt i inlägget som helhet och med beaktande av övriga konkreta omständigheter som har präglat publiceringen. Straffbestämmelsen ska tolkas i belysning av och i överensstämmelse med de överordnade bestämmelserna om mänskliga rättigheter och yttrandefrihet i regeringsformen och Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Särskild vikt ska därvid läggas vid innehållet i yttrandet och syftet med det, till vem eller vilka yttrandet riktar sig samt i vilket sammanhang och i vilken egenskap någon sprider yttrandet (se NJA 2006 s. 467 och NJA 2007 s. 805 samt *Vejdeland and Others v. Sweden*, Application no. 1813/07, § 50-53, med i avgörandena angivna hänvisningar till svensk och europarättslig praxis).

I målet var det fråga om en partipolitiskt aktiv person som yttrade sig på partiets Facebook-sida, dock inte i anslutning till en partipolitisk idé. Delar av inlägget är av kränkande karaktär och syftar inte till att inbjuda till diskussion utan ger uttryck för missaktning i den bemärkelse som bestämmelsen avser att omfatta. Straffvärdet bedömdes av hovrätten till två månaders fängelse och påföljden bestämdes till villkorlig dom.

Skadestånd

När det gäller hatbrott på internet är det främst ersättning för kränkningar som blir aktuellt, men även personskada kan bli det. Regeln om ersättning för kränkning i *Skadeståndslagen* lyder ”den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära skall ersätta den skada som kränkningen innebär.”

Skadestånd utgår endast om kränkningen är av allvarligt slag, och vad gäller brotten som utgör hat, hot och kränkningar på nätet så kan skadestånd utgå för dessa, men måste inte med nödvändighet göra det. För en mer ingående beskrivning kopplade till respektive brott, se genomgången nedan. Skadeståndets storlek med anledning av kränkning bestäms utifrån kränkningens art och varaktighet, med särskilt beaktande av 1) om gärningen haft förnedrande eller skändliga inslag 2) varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla eller fruktan för liv eller hälsa 3) riktat sig mot någon med särskilda

svårigheter att värja sin personliga integritet 4) inneburit missbruk av förtroende- eller beroendeförhållande, eller 5) varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet. Lägsta summan som utgår för kränkning är 5 000 kronor, såvida den kränkta inte begärt en lägre summa. Notera att det skadeståndsrättsliga ansvaret för en person som är under 18 år som begår ett brott kan övergå till vårdnadshavarna, oftast föräldrarna, se SkL 3:5. För begränsningar i ansvaret, se SkL 3:6, särskilt angående beloppet som maximalt kan bli 8 900 kronor per händelse.

Praxis

128. 15 000 kronor Hatbrott – misshandel

En man var på väg till en Pridefestival när två män kom fram till honom. De kallade honom för nedsättande tillmälen och gjorde homofobiska uttalanden. En av dem tog sedan upp en sten och tilldelade mannen ett kraftigt slag över näsan. Våldet orsakade smärta, sårskada och tandskador. Ingen har kunnat bindas till gärningarna. För den allvarliga kränkning av mannens personliga integritet som misshandeln inneburit fick han brottsskadeersättning med 15 000 kronor. Brottsoffermyndigheten beaktade att brottet haft homofobiska inslag.

141. 40 000 kronor Hatbrott - misshandel

En man angreps av en person som utdelade knytnävsslag och sparkar mot huvudet och kroppen, även sedan han fallit omkull. Några minuter senare återkom angriparen och fortsatte misshandeln på samma sätt. Våldet medförde bl.a. blödningar och medvetslöshet. Hovrätten dömde angriparen för misshandel och att betala skadestånd till mannen med 40 000 kronor för kränkning. Av domen framgår att ett motiv för misshandeln varit att den angripne var homosexuell. Denne fick brottsskadeersättning med samma belopp.

172. 5 000 kronor Hatbrott - ofredande

En man fick ett däck på sin bil punkterat. Någon eller några rispade även fordonets fälgar. Därutöver ristades ett hakkors och ordet "blatte" på bilens förarsida. Någon förundersökning inleddes inte. Med hänsyn till att gärningspersonerna hade ristat in hakkors och främlingsfientliga ord på bilen fann Brottsoffermyndigheten att gärningen utgjorde ett ofredande som inneburit en allvarlig kränkning av mannens frid. Han fick brottsskadeersättning för kränkning med 5 000 kronor.⁴⁴

I BrB 16:7 föreskrivs ett straffansvar för en näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon för brottet **olaga diskriminering**. Bestämmelsen omfattar nästan samma grunder som hets mot folkgrupp, men saknar sexuell läggning. Det kan vara intressant att notera att det i *Diskrimineringslagen* finns ett förbud mot diskriminering av personer på grund av fler grunder än den straffrättsliga regleringen, nämligen: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Förbudet mot diskriminering i diskrimineringslagen gäller även för arbetslivet, utbildning och andra samhällsområden och kan leda till skyldighet att betala diskrimineringsersättning, däremot inte leda till straffansvar eller skadeståndsskyldighet.

⁴⁴ Brottsoffermyndighetens praxis.

2.2 Hot

2.2.1 Dansk rätt

Aktuella bestämmelser: olaga hot i SL § 266, utpressning i § 281, ERSL § 26.

SL§ 266 Olaga hot/*trusler*

Den, som på en måde, der er egnet til hos nogen at **fremkalde alvorlig frygt** for **eget eller andres liv, helbred** eller **velfærd**, truer med at foretage en strafbar handling, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

Här är det således fråga om en gärning som är ägnad att framkalla allvarlig fruktan för eget eller andras liv, hälsa eller välbefinnande... den personliga integriteten skulle kunna omfattas av bestämmelsen. Det ska dessutom vara fråga om ett hot om att företa en straffbar gärning.

Utsagor som: "Jeg smadrer dig!" eller "Jeg nakker dig!" har blivit ett vanligt inslag i barns och ungas umgängeston. Denna förräelse av språket har i några fall gjort det svårt att skilja mellan när det är fråga om ett verkligt hot och inte. Särskilt när dialogen pågår online och vi inte kan se avsändarens ansiktsuttryck som en hjälp för att bedöma allvaret i hotet.⁴⁵

Utpressning/*Afpresning* § 281

- 1) den, som, for derigennem at skaffe sig eller andre uberettiget vinding, truer nogen med vold, betydelig skade på gods eller frihedsberøvelse, med at fremsætte usand sigtelse for strafbart eller ærerørigt forhold eller åbenbare privatlivet tilhørende forhold,
- 2) den, som truer nogen med at anmelde eller åbenbare et strafbart forhold eller med at fremsætte sande ærerørige beskyldninger for derigennem at skaffe sig eller andre en vinding, der ikke er tilbørlig begrundet ved det forhold, som har givet anledning til truslens fremsættelse.

Skadestånd

Kränkningersättning kan aktualiseras i enlighet med *Erstatningsansvarslovens* § 26:

§ 26. Den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person, skal betale den forurettede godtgørelse for tort.

Stk. 2. Ved fastsættelsen af godtgørelsen kan det tillægges vægt, at krænkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret en overtrædelse af bestemmelser i straffelovens kapitel 23 eller 24.

Stk. 3. Selv om der ikke er lidt tort, skal den, der er ansvarlig for en retsstridig krænkelse af en anden, dog betale den forurettede en

⁴⁵ <http://www.sikkerchat.dk/da-DK/Fagfolk/Lovgivning/Lovgivningen/Trusler.aspx>.

godtgørelse, såfremt kränkelsen er begået ved en forbrydelse, der har indebåret et særlig groft angreb mod en andens person eller frihed.

Stk. 4. § 18, stk. 1 og 2, finder tilsvarende anvendelse på godtgørelse efter stk. 1-3 og på godtgørelse efter § 26.

2.2.2 Finsk rätt

Aktuella bestämmelser: olaga hot i SL 25:7, olaga tvång i SL 25:8, regler om ersättning i ERSL § 26 och SKL 5:6.

SL 25:7 Olaga hot

Den som lyfter vapen mot någon eller på något annat sätt **hotar någon med brott** under sådana omständigheter att den hotade har **grundad anledning att frukta** för att hans **egen** eller någon **annans personliga säkerhet** eller **egendom** är i allvarlig fara skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *olaga hot* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Här omfattas således endast allvarliga hot mot liv och hälsa eller allvarliga hot mot egendom. Ett hot om att bränna ner någons hem skulle kunna omfattas, däremot inte ett hot om att stjäla någons dator. Inte heller hot om att skada den personliga integriteten inryms under bestämmelsen.

25:8 § Olaga tvång

Den som orättmätigt **med våld eller hot tvingar** någon att göra, tåla eller underlåta något skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för *olaga tvång* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

I bestämmelsen om olaga tvång omfattas till skillnad från olaga hot andra former av hot, även hot om gärningar som inte är straffbelagda. Ett hot om att sprida till exempel en nakenbild ifall en person inte går med på att utföra en viss handling kan alltså omfattas av bestämmelsen.⁴⁶

Skadestånd

I *Skadeståndslagen* 5:6 regleras ersättningsrätten för kränkning:

Rätt till ersättning för lidande som orsakats av en kränkning har

1) den vars frihet, frid, heder eller privatliv har kränkts genom en straffbar handling,

⁴⁶ Se också 20:4 § *tvingande till sexuell handling* under avsnitt om sexuella kränkningar nedan.

- 2) den som diskriminerats genom en straffbar handling,
- 3) den vars personliga integritet har blivit allvarligt kränkt uppsåtligen eller av grov oaktsamhet,
- 4) den vars människovärde har blivit allvarligt kränkt uppsåtligen eller av grov oaktsamhet på ett sätt som kan jämföras med en kränkning enligt 1–3 punkten.

Ersättningen bestäms på grundval av det lidande som kränkningen är ägnad att orsaka med beaktande särskilt av kränkningens art, den kränktes ställning, förhållandet mellan den som gjort sig skyldig till kränkningen och den kränkte samt kränkningens offentlighet.

2.2.3 Isländsk rätt

Aktuella bestämmelser: SL § 233 olaga hot, SL § 218 b hot i samband med våld i hemmet, SKL § 26 om rätt till skadestånd.

Strafflagens § 233. Bestämmelsen lyder som följer:

”Den som hotar med en brottslig handling, ett hot som avser inge en annan person eller andra personer rädsla för sitt liv eller hälsa, eller välbefinnande, ska dömas till böter eller fängelse i upp till två år.”

Praxis

Den tilltalade hade sexuella bilder på en 15-årig pojke som den tilltalade hade skaffat sig i strid med anständighetsbestämmelsen i § 209 i *Strafflagen* och § 99 i *Barnskyddslagen*. Han fortsatte sedan med att hota offret med att lägga upp deras kommunikation och bilderna på nätet för allmän tillgång om inte offret gick med på att ha sex med honom inom mycket kort tid. Dessa hot ansågs motsvara försök till våldtäkt i strid med § 194 i *strafflagen* tillsammans med § 20 i samma lag. Majoriteten av domarna i högsta domstolen ansåg att den tilltalades uppsåt var bevisat bortom tvivel eftersom hotet hade upprepats och tydligt påverkat offret.

Han dömdes till två års fängelse och till att betala skadestånd till offret för ideell skada på grundval av § 26 i *skadeståndslagen*.

Dessutom gäller en specialbestämmelse för hot i samband med våld i hemmet. I § 218 b i *strafflagen* fastställs följande:

”Den som upprepat eller på allvarligt sätt hotar sin nuvarande eller tidigare maka eller make eller andra nära släktingar eller personer som bor i samma hushåll eller som är i förövarens omsorg med våld, fara, berövande av frihet, tvång eller hotar på annat sätt ska dömas till fängelse i upp till sex år. Ifall brottet är betydande kan straffet bli fängelse i upp till 16 år”

Skadeståndslagen innehåller en bestämmelse enligt vilken en person som orsakar fysisk skada eller gör sig skyldig till en olaglig skadlig handling kan tvingas betala

ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit. I § 26 i lagen står följande:

En person som

- a. avsiktligen eller genom grov vårdslöshet orsakar fysisk skada eller
- b. är ansvarig för en olaglig skadlighandling mot en annan individs frihet, frid, anseende eller person

kan åläggas att betala ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit.

En person som, med uppsåt eller genom grov vårdslöshet, orsakar en annan persons död kan åläggas att betala en ersättning för icke-ekonomisk skada till den personens maka eller make, barn eller föräldrar.

2.2.4 Norsk rätt

Aktuella bestämmelser: SL § 263 reglerar olaga hot (trusler), § 251 olaga tvång (tvang), § 305, b: sexuellt kränkande beteende (*Seksuelt krenkenkende atferd*), SKL § 3-3 om rätt till ersättning.

SL § 263 Olaga hot (trusler)

Den som i ord eller handling truer med straffbar atferd under slike omstendigheter at trusselen er egnet til å fremkalle alvorlig frykt... døms till böter eller fängelse upp till 1 år. För Grovt brott – fängelse upp till 3 år.

§ 251 Olaga tvång (tvang)

Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som ved straffbar eller annen urettmessig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å gjøre, tale eller unnlate noe.

Den som ved å true med anklage eller anmeldelse for en straffbar handling eller med å sette frem en skadelig opplysning eller krenkende beskyldning rettsstridig tvinger noen til å gjøre, tale eller unnlate noe, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.⁴⁷

Enligt ordalydelsen tycks det vara möjligt att hot om att sprida avklädda bilder omfattas av bestämmelsen i § 263 liksom om tvång i 251.

Skadestånd

Lov om skadeserstatning (SKL)

§ 3-3 Erstatning for visse personlige krenkelser m.m.

Bestemmelsene i §§ 3-1 og 3-2 gjelder tilsvarende ved erstatning for krenking eller mislig atferd som nevnt i straffeloven §§ 222, 251, 253, 254, 257, 259, 262, 263, 266, 268 første ledd, 271, 282, 291, 294, 295, 296, 299, 302, 304, 312, 313, 314, 327 eller 330. § 3-2a anvendes ikke.

⁴⁷ Om det gäller tvång mot personer under 16 år regleras tvånget i § 305 b, se nedan under avsnittet om kränkningar av sexuell karaktär.

Enligt bestämmelsen utgår skadestånd för såväl olaga hot (trusler) som olaga tvång (tvång).

2.2.5 Svensk rätt

Aktuella bestämmelser: i BrB 4:5 regleras olaga hot, BrB 4:4 olaga tvång, samt i SKL 3:2 om brottsofferersättning.

BrB 4:5 Olaga hot

... hotar med brottslig gärning på sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom [ej kränkning av integritet, författarens tillägg] böter eller fängelse i upp till 1 år, grovt brott 6 mån - 4 år.

Det krävs alltså att hotet innebär ett hot om brottslig gärning, och att det ska rikta sig mot person eller egendom. Notera att det i betänkande SOU 2016:7 föreslås att olaga hot ska kunna gälla även hot mot någons integritet, till exempel att hota med att sprida filmer med sexuellt innehåll eller nakenbilder.⁴⁸

BrB 4:4 Olaga tvång

genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvinga någon att göra, tåla eller underlåta (våld eller hot om brottslig gärning) böter el upp till fängelse i 2 år, grovt brott 6 mån till 6 år.

Däremot omfattas inte nämnda situation med hot om att sprida avklädda bilder i bestämmelsen om olaga hot. Dock har en sådan utvidgning föreslagits i betänkandet Integritet och straffskydd SOU 2016:7.

Skadestånd

En person som utsatts för brott kan enligt *Skadeståndslagen* 3 kap. 2 § få så kallad brottsofferersättning.⁴⁹ Det är en form av ideell ersättning för den kränkning som följer av ett visst brott. Det ska vara fråga om en allvarlig kränkning och det gäller endast brott mot person, frid, frihet och ära. Det är endast den som utsatts för kränkningen som begära ersättning. Den som begär ersättning kan förlora sin rätt ifall det förekommit kränkningar i båda riktningar. Det betyder att i de fall den som utsatts för kränkning också utsatt förövaren för motsvarande kränkning blir utan skadestånd.⁵⁰ Brottsoffermyndighetens praxis: kränkning vid verbalt hot utdömdes 5 000 kronor och när hotet företogs med livsfarligt vapen utdömdes 10 000 kronor. Därutöver finns det olika försvärande omständigheter.

Praxis

Hovrätten för Övre Norrlands dom den 17 feb 2015 mål nr B11-15

⁴⁸ Eftersom det råder en osäkerhet kring när och om situationer som innefattar spridning av bilder med sexuellt innehåll är kriminaliserat och inte, samt vilket lagrum som kan aktualiseras, råder en otydlighet kring när det är fråga om olaga hot, olaga tvång, sexuellt tvång och när en situation faller utanför den straffrättsliga regleringen. När det gäller personer under 15 år torde dock det straffrättsliga skyddet vara tydligare. Se särskilt bestämmelsen om kontakt med barn i sexuellt syfte BrB 6:10 a (grooming) skulle kunna aktualiseras, alternativt BrB 6:4 våldtäkt mot barn, BrB 6:5 sexuellt utnyttjande av barn eller BrB 6:6 sexuellt övergrepp mot barn. Mer om dessa situationer nedan under kränkningar av sexuell karaktär.

⁴⁹ Schultz, M. (2013).

⁵⁰ Se RH 2003:48 och Göta hovrätts dom den 31 okt 2013 i mål nr 700-13.

En man har hotat sin gravida, före detta flickvän genom ett sms som tolkades som om det var hans barn "vet du vad som gäller", vilket i sin tur tolkades utifrån tidigare hot om att döda barnet om hon inte gjorde abort. Den tilltalade dömdes för olaga hot och att utbetala 5 000 kronor i skadestånd.⁵¹

Göta hovrätts dom den 31 okt 2013 i mål nr 700-13

En person blev hotad genom sms: "om jag ser dig på stan..." följt av bilder på knytnävar. Den tilltalade dömdes för olaga hot men eftersom målsäganden svarat med kränkande sms utdömdes inget skadestånd.

2.3 Kränkningar

Nedan delas kränkningar in i tre kategorier: 1) upprepade kränkningar eller sådana som pågår under en längre tid, 2) sexuella kränkningar – såväl mot barn som vuxna, och slutligen 3) övriga kränkningar.

2.3.1 Kränkningar som pågår upprepat och eventuellt under en längre tidsperiod

Nedan en genomgång av regleringen av kränkningar som pågår upprepat och eventuellt under en längre tid.

2.3.1.1 Dansk rätt

Aktuella bestämmelser: finns i *Lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning* §§ 1 och 21.

I dansk rätt kriminaliseras gärningar som begås upprepat genom följande konstruktion med förutsättningen att det föreligger ett kontaktförbud till grund som de upprepande kränkningarna utgör ett brott mot:

Den som bryter mot ett kontaktförbud enligt 1 § i *Lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning*

§ 21. Den, der forsætligt overtræder et tilhold efter § 1, et opholdsforbud efter § 3 eller en bortvisning efter § 7, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

Stk. 2. Ved fastsættelse af straffen efter stk. 1 skal det indgå som en skærpende omstændighed, at forholdet har udgjort et led i en systematisk og vedvarende forfølgelse eller chikane.

Stk. 3. Overtrædelse af stk. 1 påtales kun efter den forurettedes anmodning, medmindre almene hensyn kræver det.

Lagen trädde i kraft i början av 2012 och med den infördes en rättslig definition av stalking: "Systematisk og vedvarende forfølgelse eller chikane skal fremover være en skærpende omstændighed ved udmåling af straf for overtrædelse af tilhold, opholdsforbud og bortvisning."⁵²

⁵¹ Se t.ex. Sackemark, A. m.fl. (2015).

⁵² <http://www.justitsministeriet.dk/nyt-og-presse/pressemeddelelser/2011/justitsminister-klar-med-stalkinglov>.

Det ligger 2018 ett lagförslag ute på remiss om ändring av nämnda lag för att möjliggöra snabbare handläggning för polisen.⁵³ Notera att skyddet således endast gäller för upprepade kränkningar om det redan finns ett kontaktförbud.

2.3.1.2 Finsk rätt

Aktuella bestämmelser: I SL 24:1 a regleras brott mot kommunikationsfrid, SL 27:7 a olaga förföljelse, *Lag om besöksförbud* §§ 1 och SL 16:9 a brott mot besöksförbud. Se SKL 5:6 om rätt till skadestånd.

I finsk rätt kriminaliseras upprepade kränkningar mot någon via nätet utifrån följande bestämmelser:

SL 24:1 a Brott mot kommunikationsfrid

Den som i syfte att störa skickar meddelanden eller ringer till någon annan upprepade gånger så att gärningen är ägnad att orsaka denne betydande störning eller olägenhet, ska för brott mot kommunikationsfrid dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

SL 24:7 a Olaga förföljelse

Den som upprepade gånger hotar, följer efter, iakttar, kontaktar eller på något annat jämförbart sätt obehörigen förföljer någon annan så att förfarandet är ägnat att skapa rädsla eller ångest hos den som förföljs ska, om lika strängt eller strängare straff för gärningen inte föreskrivs någon annanstans i lag, för olaga förföljelse dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Lag om besöksförbud

1 § Besöksförbud

Besöksförbud kan meddelas för avvärijande av brott mot liv, hälsa, frihet eller frid eller hot om sådant brott eller för avvärijande av annat allvarligt trakasseri.

Om den som känner sig hotad och den mot vilken förbudet avses gälla stadigvarande bor i en gemensam bostad, kan besöksförbud meddelas för avvärijande av brott mot liv, hälsa eller frihet eller hot om sådant brott (*besöksförbud avseende gemensam bostad*).

SL 16:9 a Brott mot besöksförbud

Den som har meddelats besöksförbud eller tillfälligt besöksförbud och som bryter mot ett i avgörandet om besöksförbud preciserat förbud skall för *brott mot besöksförbud* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Vid tillämpning av 1 mom. jämställs med besöksförbud en skyddsåtgärd som anmälts till informationssystemet för polisärenden med stöd av 4 § i lagen om tillämpning av Europaparlamentets och rådets förordning om ömsesidigt erkännande av skyddsåtgärder i civilrättsliga frågor. Som brott mot besöksförbud anses inte kontakter som i enlighet med 3 § 4 mom. i lagen om besöksförbud har en saklig grund och är uppenbart behövliga.

⁵³ http://www.folketingstidende.dk/RIpdf/samling/20161/lovforslag/L19/20161_L19_som_fremsat.pdf.

Enligt 5:6 i *Skadeståndslagen* utgår skadestånd för dessa brott.

Rekommendation: € 200–500. Gärningsmannen har brutit mot ett besöksförbud på ett sådant sätt att den kränkta personens frid har kränkts. Bedömningen av kränkningens art påverkas särskilt av

- gärningsmannens tidigare förfarande på grund av vilket besöksförbud har meddelats
- det sätt på vilket det brutits mot besöksförbudet
- hur länge kränkningen har pågått

I rekommendationen avsedda kränkningar är på basis av de ersättningar som dömts ut i rättspraxis t.ex. följande:

Gärningsmannen har uppfört sig hotfullt, brutit mot besöksförbudet upprepade gånger. Gärningsmannen har dömts för brott mot besöksförbud.

Gärningsmannen har bultat på den kränkta personens ytterdörr och vrålat otidigheter. Gärningsmannen har dömts för brott mot besöksförbud.

Gärningsmannen har flera gånger följt den kränkta personen och iakttagit personen på en bar. Gärningsmannen har dömts för brott mot besöksförbud.⁵⁴

Praxis

Östra Finlands hovrätt 31.08.2007 1016

Enligt B hade A stört honom ungefär ett år med ständiga telefonsamtal, sms och brev. Brott mot besöksförbud hade skett under de tidiga timmarna, kontakterna hade varit många och deras innehåll hade varit mycket kränkande. B hade varit tvungna att söka ett nytt besöksförbud för A och ändra hemligt telefonnummer. Enligt B hade A:s störning orsakat honom en avsevärd grad av rädsla och ångest. Hovrätten ansåg att B orsakats psykiskt lidande. Hovrätten fastställer ersättning åt B med € 300.

2.3.1.3 Isländsk rätt

Aktuella bestämmelser: SL § 218 b reglerar våld i hemmet, se även *lagen om förbuds förelägganden och boendeförelägganden*, för överträdelse mot ett sådant förbud, se SL § 232. Skadestånd regleras i enlighet § 26 i SKL.

§ 218 b Våld i hemmet (upprepat)

”Den som upprepat eller på allvarligt sätt hotar sin nuvarande eller tidigare maka eller make eller andra nära släktingar eller personer som bor i samma hushåll eller som är i förövarens omsorg med våld, fara, berövande av frihet, tvång eller hotar på annat sätt ska dömas till fängelse i upp till sex år. Ifall brottet är betydande kan straffet bli fängelse i upp till 16 år”

Brottet kan även begås via internet bland annat genom upprepade hot mot en närstående som omnämns i bestämmelsen.

⁵⁴ Justitieministeriet (2014).

Här ska även *Lagen om förbudsförelägganden och boendeförelägganden* nämnas som ger polisen rätt att fatta beslut om förbudsföreläggande och förbjuda den anklagade att besöka bostaden i händelse av våld i hemmet.

Överträdelse av ett förbudsföreläggande eller föreläggande om att lämna hemmet beskrivs i § 232 i *Strafflagen*. Där fastställs att en överträdelse kan medföra böter eller fängelse i upp till ett år och i allvarliga eller upprepade fall kan straffet bli fängelse i upp till två år. Där beskrivs även att den som offentligt förföljer en annan person genom att uppsåtligt göra felaktiga uttalanden för att försämra personens ställning i allmänhetens ögon ska dömas till böter eller fängelse i upp till ett år.

Praxis

Överträdelse av förbudsföreläggande kan ske på nätet, vilket är beskrivet i ett mål från 2015 i högsta domstolen.⁵⁵ I det målet hade en man skickat 868 meddelanden till sin före detta fru på Facebook och sms under fyra månaders tid medan han hade ett förbudsföreläggande i förhållande till kvinnan.

Stalking har inte definierats som ett specifikt brott i isländsk lagstiftning, enligt kraven i Europarådets Istanbulkonvention. Den parlamentariska kommittén har dock efterlyst en lag för att komma till rätta med stalking. Regeringens ständiga brottmålskommitté bereder nu en lag i linje med den parlamentariska kommitténs fynd för att motsvara konventionens normer.

Skadestånd

Skadeståndslagen innehåller en bestämmelse enligt vilken en person som orsakar fysisk skada eller gör sig skyldig till en olaglig skadlig handling kan tvingas betala ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit. I § 26 i lagen står följande:

En person som

- a. avsiktligt eller genom grov vårdslöshet orsakar fysisk skada eller
- b. är ansvarig för en olaglig skadlig handling mot en annan individs frihet, frid, anseende eller personkan åläggas att betala ersättning för icke ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit.

En person som, med uppsåt eller genom grov vårdslöshet, orsakar en annan persons död kan åläggas att betala ersättning för icke-ekonomisk skada till den personens maka eller make, barn eller föräldrar.

2.3.1.4 Norsk rätt

Aktuella bestämmelser: Se SL § 266 som kriminaliserar hänsynslöst beteende (*hensynsløs atferd*), SL 266 a om allvarlig personförföljelse (alvorlig personforfølgelse) och SKL 3-3 om ersättning för skada.

⁵⁵ Högsta domstolens mål nr 508/2015 från den 15 september 2016.

SL § 266. Hänsynslöst beteende (Hensynsløs atferd)

Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd forfølger en person eller på annen måte krenker en annens fred, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

Tilføyd ved lov 19 juni 2009 nr. 74, endret ved lov 17 juni 2016 nr. 53 (ikr. 1 juli 2016 iflg. res. 17 juni 2016 nr. 669).

SL § 266 a. Allvarlig personføljelse (Alvorlig personforfølgelse)

Den som gjentatte ganger truer, følger etter, iakttar, kontakter eller gjennom andre sammenlignbare handlinger forfølger en annen på en måte som er egnet til å fremkalle frykt eller engstelse, straffes med fengsel inntil 4 år.

Tilføyd ved lov 17 juni 2016 nr. 53 (ikr. 1 juli 2016 iflg. res. 17 juni 2016 nr. 669).

Skadestånd

Enligt Lov om skadeserstatning utgår skadestånd for brott mot SL § 266.

§ 3-3. *erstatning for visse personlige krenkelser m.m.*

Bestemmelsene i §§ 3-1 og 3-2 gjelder tilsvarende ved erstatning for krenking eller mislig atferd som nevnt i straffeloven §§ 222, 251, 253, 254, 257, 259, 262, 263, 266, 268 første ledd, 271, 282, 291, 294, 295, 296, 299, 302, 304, 312, 313, 314, 327 eller 330. § 3-2a anvendes ikke.

2.3.1.5 Svensk rätt

Aktuelle bestemmelser: Se BrB 4:4 b om olaga förföljelse, BrB 4:4 a om grov kvinnofridskränkning, samt SKL 3:2 om brottsskadeersättning.

BrB 4:4 b Olaga förföljelse

Den som förföljer en person genom brottsliga gärningar som utgör

1. misshandel enligt 3 kap. 5 § eller försök till sådant brott som inte är ringa,
2. olaga tvång enligt 4 kap. 4 § första stycket,
3. olaga hot enligt 4 kap. 5 § första stycket,
4. hemfridsbrott eller olaga intrång enligt 4 kap. 6 §,
5. kränkande fotografering enligt 4 kap. 6 a §,
6. olovlig identitetsanvändning enligt 4 kap. 6 b §,
7. ofredande enligt 4 kap. 7 §,
8. sexuellt ofredande enligt 6 kap. 10 §,
9. skadegörelse enligt 12 kap. 1 § eller försök till sådant brott,
10. åverkan enligt 12 kap. 2 § första stycket, eller

11. överträdelse av kontaktförbud enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud

döms, om var och en av gärningarna har utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet, för olaga förföljelse till fängelse i högst fyra år. Lag (2016:485).

I BrB 4:4 a regleras grov kvinnofridskränkning:

Den som begår brottsliga gärningar enligt 3, 4, 6 eller 12 kap. eller enligt 24 § lagen (1988:688) om kontaktförbud mot en närstående eller tidigare närstående person, döms, om var och en av gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla, för grov fridskränkning till fängelse i lägst nio månader och högst sex år.

Har gärningar som anges i första stycket begåtts av en man mot en kvinna som han är eller har varit gift med eller som han bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden, ska han i stället dömas för grov kvinnofridskränkning till samma straff. Lag (2013:367).

Skadestånd

Skadestånd utgår för brottet enligt skadeståndslagen 3 kap. 2 § för så kallad brottsofferersättning. Det är en form av ideell ersättning för den kränkning som följer av ett visst brott. Det ska vara fråga om en allvarlig kränkning och det gäller endast brott mot person, frid, frihet och ära.

2.3.2 Sexuella kränkningar mot vuxna

Sammanställningen utgår med följande situationer i åtanke därför att dessa är vanligt förekommande kränkningar av sexuell karaktär som företas på nätet:

- spridande av bilder med sexuellt innehåll,
- att ta intima bilder på någon utan samtycke
- sexuella trakasserier/digital blottning
- att genom påtryckningar och hot förmå någon att företa sexuella handlingar på sig själv framför till exempel en webbkamera.

2.3.2.1 Dansk rätt

Aktuella bestämmelser: spridande av integritetskränkande uppgifter kan utgöra ett brott mot SL § 232 om kränkning av anständigheten (blufærdigheden), eller fridskränkning (fredskrænkelse) i SL § 264 d. Bestämmelsen i SL § 232 torde fånga upp flera av nämnda situationer, dock inte den sista som istället skulle kunna vara andra sexuella övergrepp enligt SL § 225. Även SL § 264 a olaga fotografering omfattas.

SL § 232. Kränkning av anständigheten (krænkning av blufærdigheden)

Den som under oanständiga förhållanden kränker blufærdigheden (anstændigheten) eller väcker offentlig anstöt, straffas med böter eller fängelse upptill 4 år.

Bestämmelsen fungerar i praktiken som en generalklausul som fångar in olika typer av sexuella kränkningar av en viss allvarlighetsgrad som inte faller in under övriga bestämmelser om sexualbrott. Här kan bland annat nämnas de situationer som benämns digital blottning eller ”dick pics”, innebärande att någon utan mottagarens samtycke skickar bilder på sitt kön till brottsoffret. Det är en digital form av blottning, vilket är ett typexempel på en situation som utgör *blufærdighedskrænkelse*. Bestämmelsen kan också omfatta situationer som innebär att gärningspersonen har förmått offret att företa sexuella handlingar med sig själv. Bestämmelsen om våldtäkt i § 216 kan inte tillämpas då det krävs ett fysiskt övergrepp (samlag) från gärningspersonens sida. Här kan också fall där en person avslöjar information av sexuell natur om någon annan, som spridande av nakenbilder, tänkas ingå och slutligen kan nämnas en situation då en person olovligt tar foton på någon annan i en intim situation.⁵⁶

Praxis

Det ska dock noteras att vidarebefordran till andra personer av upplysningar om någon av sexuell karaktär inte alltid i praxis har bedömts som brott mot § 232, se till exempel UfR 1999.177 V, där det istället bedömdes som *fredskrænkelse* i § 264 d. Det kan dock understrykas att det som följde därefter, att de som mottagit informationen återkom till offret med förfrågningar av sexuell natur, bedömdes som ett brott mot § 232. Spridande av upplysningar av sexuell karaktär kan utgöra en kränkning av § 232, förutsatt att gärningen är av den svårighetsgrad som krävs.⁵⁷ Möjligen skulle *Ordensbekendtgørelsens* § 3, stk. 2 som förbjuder uppvisande av obscen eller kränkande beteende som sannolikt kommer att antasta andra eller väcka allmänhetens upprördhet kunna vara tillämplig. Bestämmelsen gäller på platser som är tillgängliga för allmänheten. I förarbetena nämns endast fysiska platser, men möjligen kan även digitala rum som är tillgängliga för allmänheten vara tillämpliga.

SL § 264 d Frideskränkning (Fredskrænkelse)

Med bøde eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, der uberettiget videregiver meddelelser eller billeder vedrørende en andens private forhold eller i øvrigt billeder af den pågældende under omstændigheder, der åbenbart kan forlanges unddraget offentligheden. Bestemmelsen finder også anvendelse, hvor meddelelsen eller billedet vedrører en afdød person.

Här kan situationen med integritetskränkande (avklädda) bilder som sprids falla in om situationen inte når upp till kraven under § 232.

I *Skærpet indsats mod digitale sexkrænkelser* föreslår regeringen en höjning av straffet från 6 månader till 2 års fängelse för överträdelser av § 264 d under särskilt försvärande omständigheter, till exempel att det sker på internet.

Att ta ett fotografi av någon utan lov och på en privat plats är olaglig enligt nedan:

SL § 264 a Olovlig fotografering

Den, som uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Det samme gælder den, der ved hjælp af kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer.

⁵⁶ <http://jm.schultzboghandel.dk/upload/microsites/jm/ebooks/bet1534/bet/kap21.html>.

⁵⁷ Se också TFK 2003.692 Ø, samt Vagn Greve m.fl., s. 333-34.

SL § 225 Andra sexuella övergrepp

Bestemmelserne i §§ 216-224 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til andet seksuelt forhold end samleje.

Enligt dansk rätt krävs samlag (vaginalt och analt) för att §§ 216-224 ska kunna bli tillämpliga. I § 225 regleras brott som begås genom andra sexuella handlingar.

I kommentaren till *Straffeloven* föreskrivs att ”befølinger af en andens legeme uden på tøjet altid alene blevet henført under § 232. I Sp. D. s. 191 omskrev Hurwitz »anden kønslig omgængelse end samleje« til et krav om, »at handlingen har en samlejelignende karakter, fungerer som surrogat for samleje eller i øvrigt i forhold til den krænkede eller misbrugte part rummer et seksualovergreb, der nærmer sig til samleje«. Denne omskrivning af § 224 (nu § 225) har anklagemyndigheden senere tilsluttet sig, jf. J 1957.77 f. (H. Olafsson).” Kommentaren och den praxis som återges rör endast situationer med fysisk kontakt mellan gärningsperson och brottsoffer. Detta talar för att ovan nämnda situation där en person har tvingats företa sexuella handlingar på sig själv framför en webbkamera inte kan omfattas av bestämmelsen. Däremot kan en sådan situation bedömas som *blufærdighedskrænkelse* (§ 232) eller olaga tvång (§ 260).

2.3.2.2 Finsk rätt

Aktuella bestämmelser: SL 24:8 reglerar spridande av information som kränker privatlivet, SL 24:9 ärekränkning, SL 24:6 olovlig observation, SL 17:21 offentlig kränkning av sedligheten, samt SL 20:4 tvingande till sexuell handling.

En situation då någon lägger ut en bild eller en film på internet kan falla in under olika bestämmelser i den finska strafflagen, bland annat ärekränkning enligt SL 24:9 och spridande av information som kränker privatlivet i SL 24:8. Var gränsen går mellan dessa båda tycks vara oklart. För att brotten spridande av information som kränker privatlivet i SL 24:8 ska aktualiseras krävs att det är fråga om korrekta uppgifter och i SL 24:9 om falska uppgifter.

SL 24:8 Spridande av information som kränker privatlivet

Den som obehörigen

- 1) genom ett massmedium eller
- 2) genom att på något annat sätt göra tillgängligt för ett stort antal människor

framför en uppgift, antydan eller bild som gäller någons privatliv så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, ska för *spridande av information som kränker privatlivet* dömas till böter.

I andra och tredje stycket begränsas tillämpningen med hänsyn till yttrandefriheten när det gäller offentliga personer i vissa fall samt om det med hänsyn till allmänhetens intresse kan anses vara godtagbart. Här är således vikten av att göra en avvägning i förhållande till yttrandefriheten tydligt markerad i lagtexten. Bestämmelsen infördes i finsk rätt i början av 2014 med anledning av kritik från Europadomstolen för

mänskliga rättigheter på grund av att tidigare reglering skyddade rätten till privatliv på bekostnad av yttrandefriheten.

SL 24:9 Ärekränkning

Den som

- 1) framför en osann uppgift eller antydning om någon så att gärningen är ägnad att orsaka skada eller lidande för den kränkte eller utsätta honom eller henne för missaktning, eller
- 2) på något annat än i 1 punkten avsett sätt förnedrar någon,

ska för *ärekränkning* dömas till böter.

Även här finns en begränsning med hänsyn till yttrandefriheten vad gäller offentliga personer och uppgifter av allmänt intresse om det kan anses vara godtagbart. Begränsningen i bestämmelsen om ärekränkning samt bestämmelsen i 24:8 infördes 2014 också efter kritik från Europadomstolen för mänskliga rättigheter på grund av att rätten till privatliv hade en alltför framträdande roll i förhållande till yttrandefriheten.

Praxis

I ett mål har den tilltalade på internet publicerat en videofilm som missaktar målsäganden. I filmen förekommer ett samlag där målsäganden deltar. Den tilltalade dömdes för grov ärekränkning.⁵⁸ I ett annat mål åtalades redaktören och författaren till en artikel för brott mot SL 24:9. Bakgrunden var följande: I en tidningsartikel påstods att X hade bedragit sin dåvarande partner med en annan kvinna, Y, vars namn dock inte nämndes i tidningsartikeln. I artikeln hade Y:s hudfärg beskrivits och namnet på staden där hon bodde hade nämnts. I artikeln fanns också vissa detaljer som gällde X:s och Y:s umgänge. Uttalandena i artikeln var delvis överdrivna och insinuerande. Högsta domstolen ansåg att varken påståendena eller insinuationerna var osanna på det sätt som avses i 24 kap. 9 § SL och inte heller förnedrande på det sätt som avses i bestämmelsen. B som skrivit artikeln och ansvarige redaktören A hade således inte gjort sig skyldiga till grov ärekränkning gentemot X och Y. Även frågan om spridande av information som kränker privatlivet avvisades av HD på grund av att brottet inte varit sannolikt att orsaka skada eller lidande för kvinnan Y. Det kan också tilläggas att strax efter artikeln har X berättat om X:s och Y:s umgänge på eget initiativ med sitt namn och foto i en annan stor tidning.⁵⁹

När det gäller situationen att ta en bild på någon som inte gett sitt samtycke till detta, så regleras det i SL 24:6 om olovlig observation

Den som obehörigen med en teknisk anordning

- 1) iakttar eller avbildar en person som vistas på en hemfridskyddad plats eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats, eller
- 2) på ett integritetskränkande sätt iakttar eller avbildar en person som vistas i en sådan byggnad eller lokal eller på ett sådant omgärdat gårdsområde som avses i 3 § och dit allmänheten inte äger tillträde, skall

⁵⁸http://www.oikeusministerio.fi/sv/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1412163579487/Files/Heva_tredje_upplagan_painettu_versio.pdf, s. 49 - 50, 167 - 168.

⁵⁹ Dom i mål KKO:2013:69, Dnr. R2010/39, från den 23.9.2013.

för olovlig observation dömas till böter eller fängelse i högst ett år. Försök är straffbart.

Vad gäller sexuella trakasserier genom till exempel digital blottning så faller detta sannolikt in under bestämmelsen om:

SL 17:21 Offentlig kränkning av sedligheten

Den som offentligt företar en sedlighetssärande handling på ett sätt som väcker anstöt skall, om straff för gärningen inte bestäms på något annat ställe i lag, för *offentlig kränkning av sedligheten* dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Slutligen kan nämnas SL 20:4 som reglerar tvingande till sexuell handling

Den som med våld eller hot tvingar en annan att företa eller underkasta sig någon annan sexuell handling än en sådan som avses i 1 § och handlingen väsentligen kränker den andras sexuella självbestämmanderätt, skall för *tvingande till sexuell handling* dömas till böter eller fängelse i högst tre år.

För tvingande till sexuell handling ska också den dömas som genom att utnyttja att någon till följd av medvetlöshet, sjukdom, handikapp, rädsla eller något annat hjälplöst tillstånd inte kan försvara sig eller förmår utforma eller uttrycka sin vilja, förmår honom eller henne att företa en i 1 mom. avsedd sexuell handling eller att underkasta sig en sådan handling och denna handling väsentligt kränker hans eller hennes sexuella självbestämmanderätt. På internet räknas redan sådant som en sexuellt laddad diskussion i text eller via webbkamera som en sexuell handling.

En situation som innebär att en person, särskilt flickor och unga kvinnor, utsätts för hot om att någon ska skicka vidare/sprida avklädda bilder på dem, alltså hot om att utsätta dem för en kränkning av den personliga integriteten. Det kan vara fråga om försök till tvingande till sexuell handling (SL 20:4.3), eftersom en tolkar begreppen hot och sexuell handling i vidare mening, eller om hotet leder till att gärningen fullbordas blir det fråga om brott enligt SL 20:4.

Spridande av en avklädd/nakenbild på en person som är över 18 år kan bedömas på olika sätt. Beroende på omständigheterna kan det även räknas som ärekränkning och förtal, och till och med som brott mot upphovsrättslagen.

2.3.2.3 Isländsk rätt

Aktuella bestämmelser: när det gäller regleringen av sexuella kränkningar mot vuxna kan i isländsk rätt nämnas följande bestämmelser: SL §§ 199, 209, 233b, 234-236, samt § 99.3 i *Barnskyddslagen*. För regler om ersättning, se SKL § 26.

Spridning av sexuellt material

Det finns ingen specifik bestämmelse som beskriver spridning utan samtycke av sexuellt eller intimt material i den isländska lagstiftningen. Ämnet har debatterats på

bred front och ett antal fall blivit allmänt kända och hamnat i rättssystemet de senaste åren.⁶⁰ Den rättsliga regleringen har ifrågasatts, och rättspraxis som nämns nedan visar att målen inte hanterats på ett enhetligt sätt, vilket gör att lagen kan komma att tillämpas på olika sätt. Polis och åklagarmyndigheten har kritiserats för passivitet.⁶¹ Företrädare för polisen sammanfattade situationen med att *"fall som dessa är svåra för polisen, särskilt när webbplatserna är utländska. Vi kan inte kontrollera internet."*⁶² Yrkesverksamma på fältet erfar att det äger rum långt fler fall av non-consensual pornography än dem som behandlas i rättssystemet.⁶³

Utmaningarna med att hantera och lagföra dessa fall belystes nyligen i en artikel av en åklagare och en tidigare åklagare. De hävdade följande:

"kapitlet om brott mot privatlivet och förtal har visat sig vara ett svagt verktyg i åtal. Allmänt åtal är bara möjligt i fall där förövaren och offret är tidigare partners eller på annat sätt står i nära relation till varandra. Detta snävar förstås in de möjliga alternativen en aning för åklagarna att åberopa förtal och brott mot privatlivet, vilket har visat sig vara fallet i domen som det hänvisas till i punkt 4 ovan. Om brott begås i fall där offer och förövare inte har ett förhållande, är före detta partners eller står "i nära relation till varandra" måste offret gå genom privaträttsliga förfaranden."⁶⁴

Lagförslag har lagts fram för parlamentet vid två tillfällen som syftat till att kriminalisera non consensual pornography, senast i januari 2016.⁶⁵ Inget av lagförslagen antogs. Det fåtal fall som tagits till isländska domstolar har utretts och rubricerats som förtal och/eller sexualbrott, enligt *Strafflagen*. Brottstatistiken ger ingen information om non consensual pornography specifikt, vilket gör att det är svårt att tillgå statistik. En snabbgenomgång av tillgänglig rättspraxis har visat att de bestämmelser som oftast åberopats är § 209, som beskriver sexualbrottet kränkning av anständigheten (samma som *blufærdighed* i Danmark), och § 233 b, som beskriver

⁶⁰ Ísland í dag. Kanal 2. 29 september 2014. "Ekki í lagi að dreifa myndunum."

<http://www.visir.is/section/MEDIA99&fileid=VTVEC5062E0-0B1B-45E6-A5A5-2A45F4461AB8>.

⁶¹ Dv.is. 21 december 2015. "Einkamáli Júlí vísað frá. Gott að búa í réttarríki"

<http://www.dv.is/frettir/2015/12/21/einkamali-juliu-vegna-visad-fra-gott-ad-bua-i-rettarriki/>.

⁶² Visir.is. "Lögreglan máttlaus gagnvart nektarmyndum á netinu" ("Polisen maktlös när det gäller nakenbilder på nätet"). 8 september 2014. Friðrik Smári Björgvinsson, polistjänsteman. Originaluttalandet på isländska: "Svona mál eru erfið fyrir lögregluna, sérstaklega þegar um erlendur síður er að ræða. Við getum ekki stjórnað internetinu."

⁶³ Vigdís Fríða Þorvaldsdóttir. Stöðvum hrelliklám. Löggjöf og umræða. Kvenréttindafélag Íslands. Reykjavík. 2015. P. 9-10.

⁶⁴ Kolbrún Benediktsdóttir och Þorbjörg Sigríður Gunnlaugsdóttir. När det privata blir offentligt: Utmaningar vid åtal för hämndporn i Island. Skandinaviska forskningsrådet om kriminologi (Scandinavian Research Council for Criminology). Stavern. Norge. 2015. S. 198.

⁶⁵ Inget av lagförslagen antogs, eftersom farhågor om huruvida de var effektiva i praktiken uttrycktes under det öppna samråd om lagförslagen som är en del av den parlamentariska processen. Detta gäller inte minst frågan om internets gränsöverskridande natur och att nationell lagstiftning följer en annan struktur. Det är en annan förklaring till varför det kan bli svårt att skraddarsy en bestämmelse som ska kunna tillämpas på alla, med tanke på varje enskilt falls olika omständigheter. Detta kan även förklara att non consensual pornography har befunnits strida mot olika artiklar i strafflagen, och i vissa fall mot mer än en bestämmelse.

grovt förtal, på grund av de nära banden mellan den tilltalade och offret.⁶⁶ Om offret är under 18 år har svarandena även åtalats för brott mot *Barnskyddslagen*.⁶⁷

§ 234

Den som skadar en annan persons anseende genom en förolämpning i ord eller handling och den som sprider sådana förolämpningar ska straffas med böter eller fängelse i upp till ett år enligt § 234 i strafflagen.

§ 235

Om en person påstår något om en annan person som kan skada den personens ära eller sprider sådana påståenden ska det bestraffas med böter eller fängelse i upp till ett år.

§ 236

Att komma med eller sprida nedsättande insinuation mot bättre vetande ska kunna bestraffas med ...1) fängelse i upp till två år. Om en insinuation görs eller sprids offentligt trots att personen som gör eller sprider den inte haft skäl att tro att den var riktig ska det kunna bestraffas med böter ...1) eller fängelse i upp till två år.

Överträdelser av dessa bestämmelser beivras inte av offentliga myndigheter, utan endast av den person som känner att den fått sina rättigheter kränkta. Ett sådant fall följer inte förfarandena enligt *Straffprocesslagen*, utan *Civilprocesslagen*.

Det kan konstateras att bestämmelserna inte har åberopats under senare år i fall av non consensual pornography eller hot som direkt bottnat i genusfrågor.

I vissa fall av non consensual pornography som lagförts på Island hade materialet i fråga skapats med offrets samtycke som en del av en intim relation. Tvistefrågan i dessa fall har varit den otillättna spridningen av materialet. Ett exempel är ett mål från underrätten 2015 där den tilltalade och målsäganden var tidigare partners. I anslutning till separationen hade den tilltalade delat material där partnern utfört sexuella handlingar. Han åtalades och dömdes för brott mot både § 209 och 233 b, det var med andra ord både ett sexualbrott och förtal.⁶⁸ Detta i olikhet med ett mål från

⁶⁶ Benediktsdóttir och Gunnlaugsdóttir kom fram till samma slutsatser. Se Kolbrún Benediktsdóttir och Þorbjörg Sigríður Gunnlaugsdóttir. När det privata blir offentligt: Utmaningar vid åtal för hämndporr i Island. Skandinaviska forskningsrådet om kriminologi (Scandinavian Research Council for Criminology). Stavern. Norge. 2015. S. 198.

⁶⁷ I § 99.3 i *Barnskyddslagen* nr 80/2002 fastställs följande: "Den som utsätter ett barn för aggressivt, kränkande eller oanständigt beteende eller skadar barnet kan straffas med böter eller fängelse i upp till två år."

⁶⁸ Målet innehåller mycket personlig information. Förhandlingarna genomfördes utan allmänhetens insyn och domstolens beslut offentliggjordes inte. Se Kolbrún Benediktsdóttir och Þorbjörg Sigríður Gunnlaugsdóttir. När det privata blir offentligt: Utmaningar vid åtal för hämndporr i Island. Skandinaviska forskningsrådet om kriminologi (Scandinavian Research Council for Criminology). Stavern. Norge. 2015. S. 204.

2012⁶⁹ där en man efter en skilsmässa skickade ett brev adresserat till exfruns pappa, innehållandes bilder på den före detta frun när hon hade sex med samtycke med andra personer. Kvinnan hade gått med på att bilderna togs då de skulle användas av paret för deras personliga bruk. Mannen åtalades bara på grundval av § 233 b och inte § 209. Domstolen menade att genom att skicka dessa foton till sin tidigare ingifta familj, och specifikt adressera dem till sin före detta svärfar, var det uppenbart att det enda syftet med handlingen var att målsägandens pappa skulle se bilderna. Genom att göra det hade den tilltalade förolämpat och kränkt sin före detta fru och brutit mot § 233 b.

Grovt förtal i nära relationer

§ 233 b i *Strafflagen* infördes genom lagändringar 2006 som var riktade mot våld i hemmet.⁷⁰ Den föreskriver att i fall där brottet anses utgöra grovt förtal ska en person som förolämpar eller talar nedsättande om sin före detta maka eller make, sitt barn eller annan person i en nära relation dömas till fängelse i upp till två år.

Anständighet

§ 209 i *Strafflagen* stipulerar att en person som genom oanständigt beteende kränker folks uppfattning om anständighet eller orsakar allmän skandal ska dömas till fängelse i upp till fyra år eller upp till sex månader, eller till böter om brottet är ringa. Bestämmelsen har sitt ursprung i den första heltäckande strafflagen som antogs på Island 1869 och som därefter har ändrats tre gånger. Bestämmelsen syftar till att skydda folks anständighet eller ärbärdighet och avskräcka personer från offentlig sexuell obscenitet. När den ändrades 1992 angavs i motiveringen att bestämmelsen syftade till att täcka in andra typer av beteenden än olämplig sexuell beröring eller sexuellt ofredande, som fönstertittning, avklädning, exhibitionism eller oanständigt tal på telefon.⁷¹ Bestämmelsen kan tillämpas på såväl digital blottning, så kallade "dick pics" och på non consensual pornography. Bestämmelsen har också visat sig täcka fler andra kränkande handlingar. I ett mål från 2007⁷² hade en man tagit en bild av en avsvimrad flicka och visat den för andra. Högsta domstolen förklarade att man inte kunde följa svarandens argument om att offret hade gett sitt samtycke till att bilden togs. Domstolen konstaterade att både själva fotograferandet under dessa specifika omständigheter och att därefter visa bilden för andra var i strid med bestämmelsen.

Våldtäkt är ett sexualbrott enligt den isländska lagstiftningen.

Strafflagen ändrades 2007 och berörde artiklarna 194-199 som omfattar våldtäkt och andra brott mot individens sexuella frihet (jfr § 205) och av artiklarna 200-202 som handlar om sexualbrott mot barn (jfr § 204). En av nyheterna med lagen var en breddning av definitionen av våldtäkt genom att "våldtäkt" i § 194 i lagen nu omfattade andra former av sexuellt tvång och utnyttjande av offrets svaga sinnestillstånd eller oförmåga att värja sig mot handlingen eller inse dess betydelse.⁷³

⁶⁹ Underrätten Reykjanes District Court. S-199/2012. 8 juni 2012.

⁷⁰ Lag nr 27 från den 11 april 2006. Finns att tillgå här: <http://www.althingi.is/alttext/132/s/0419.html>.

⁷¹ Alþt, 1991, A-deild, þskj. 59., mál – 58, um 15. gr.

⁷² Högsta domstolens mál nr 242/2007 från den 18 oktober 2007.

⁷³ Se lag nr 61/2007.

Hot om att publicera hämndporrbilder om inte personen deltar i sex kan anses utgöra ett led i en våldtäkt, enligt högsta domstolen i en dom från 2016.⁷⁴ Svaranden hade bilder av sexuell karaktär på en 15-årig pojke som svaranden hade skaffat sig i strid med anständighetsbestämmelsen i § 209 i strafflagen och § 99 i barnskyddslagen. Han fortsatte sedan med att hota offret med att lägga upp deras kommunikation och bilderna på nätet för allmän tillgång om inte offret gick med på att ha sex med honom inom mycket kort tid. Dessa hot ansågs motsvara försök till våldtäkt i strid med §§ 20 och 194 i strafflagen. Majoriteten av domarna i högsta domstolen ansåg att svarandens uppsåt var bevisat bortom tvivel eftersom hotet hade upprepats och haft stor inverkan på offret. Svaranden dömdes till två års fängelse och till att betala skadestånd till offret för ideell skada på grundval av § 26 i skadeståndslagen.

Sexuella trakasserier

Sexuella trakasserier är brottsliga enligt *Strafflagens* § 199. Sexuella trakasserier är även förbjudna enligt *Jämställdhetslagen*⁷⁵ och specifikt på arbetsplatsen enligt *Lagen om arbetsmiljö, hälsa och säkerhet på arbetsplatser*. Bestämmelserna i de två senare lagarna skiljer sig något från definitionen av sexuella trakasserier i *Strafflagen*.

När det gäller sexuella trakasserier på nätet har bestämmelsen i *Strafflagen* tillämpats i praxis. I ett mål från 2013⁷⁶ dömdes en man för ett antal sexualbrott mot tolv unga flickor, bland annat sexuella trakasserier. En av flickorna, som då var 15 år, hade han haft kontakt med på Facebook. Han ställde upprepade sexuella frågor till flickan som hon lät bli att svara på och bad henne posera i underkläder framför en webbkamera, vilket hon också vägrade. Detta befanns motsvara sexuella trakasserier enligt § 199.

Skadestånd

Skadeståndslagen nr 50/1993 innehåller en bestämmelse enligt vilken en person som orsakar fysisk skada eller gör sig skyldig till en olaglig skadlig handling kan tvingas betala ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit. I § 26 i lagen står följande

En person som

- a. avsiktligen eller genom grov vårdslöshet orsakar fysisk skada eller
- b. är ansvarig för en olaglig skadlig handling mot en annan individs frihet, frid, anseende eller person kan åläggas att betala ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit.

En person som,

med uppsåt eller genom grov vårdslöshet, orsakar en annan persons död kan åläggas att betala ersättning för icke-ekonomisk skada till den personens maka eller make, barn eller föräldrar.

⁷⁴ Se Högsta domstolens dom den 15 december 2016 i mål nr 441/2016.

⁷⁵ Lag nr 10/2008 § 17.

⁷⁶ Högsta domstolens mål nr 548/2013 från den 21 november 2013.

2.3.2.4 Norsk rätt

Aktuella bestämmelser: I SL § 267 regleras kränkning av privatlivets frid (*Krenkelse av privatlivets fred*), se även *Upphovrättslagen (Åndsverksloven)*, SL § 298 om sexuella kränkningar, SL § 298 om våldtäkt, samt § 297 om sexuell handling utan samtycke. För regler om skadestånd, se SKL § 320.

Om någon sprider en nakenbild eller en bild av sexuellt innehåll kan detta leda till åtal med grund i följande bestämmelse:

SL § 267 Kränkning av privatlivets frid (*Krenkelse av privatlivets fred*)

Den som gjennom offentlig meddelelse krenker privatlivets fred, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

Straff etter første ledd kommer ikke til anvendelse på den som bare har deltatt ved teknisk bistand eller distribusjon av et blad eller tids- skrift produsert i riket. Tilsvarende gjelder for kringkastingssendinger.

Straff etter første ledd kan bortfalle dersom meddelelsen var fremkalt av den fornærmede selv ved utilbørlig atferd, eller meddelelsen er blitt gjengjeldt ved en krenkelse av privatlivets fred eller en kroppskrenkelse.

Ytterligere forbud mot att sprida en bild på någon utan samtycke finns i *Upphovsrättslagen (Lov om opphavsrett til åndsverk m.v. (Åndsverkloven))*

§ 45 c Fotografi som avbilder en person kan ikke gjengis eller vises offentlig uten samtykke av den avbildede, unntatt når

- a)) avbildningen har aktuell og allmenn interesse,
- b) avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet det,
- c) bildet gjengir forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse,
- d) eksemplarer av avbildningen på vanlig måte vises som reklame for fotografens virksomhet og den avbildede ikke nedlegger forbud, eller
- e) bildet brukes som omhandlet i § 23 tredje ledd eller § 27 andre ledd.

Vernet gjelder i den avbildedes levetid og 15 år etter utløpet av hans dødsår.

Sexuella kränkningar

Om någon utsätter en annan person för digital blottning, till exempel genom att skicka "dick pics" till någon som inte samtyckt till detta aktualiseras *Straffeloven § 298* som föreskriver att den som i ord eller handling uppvisar sexuellt offensivt eller annat oanständigt beteende på offentliga platser, eller i närvaro av eller över någon som inte samtyckt till det, kan straffas med böter eller fängelse upptill ett år.

Om någon genom hot eller andra påtryckningar försöker förmå någon att klä av sig framför en webbkamera eller företa sexuella handlingar mot sig själv kan följande bestämmelser tillämpas:

SL § 291 Våldtäkt

Med fängsel inntil 10 år straffes den som

- a) skaffer seg seksuell omgang ved vold eller truende atferd,
- b) har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- c) ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv.

här torde annars

SL § 297 seksuell handling uten samtykke vara tillämplig:

Med bot eller fängsel inntil 1 år straffes den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket i det.

Om brottsoffret är minderårig finns särskilda bestämmelser, se avsnitt nedan.

Skadestånd

§ 320. *Forholdet til erstatningsansvar for ærekrenkelseser*

Den som beskylder noen for å ha overtrådt bestemmelser i dette kapitlet kan ikke gjøres rettslig ansvarlig for beskyldningen etter skadeserstatningsloven § 3-6 a dersom beskyldningene er fremsatt

- a) i en anmeldelse, eller
- b) av den som hevder å være fornærmet i en fortrolig samtale med en person som det er naturlig å betro seg til, for å bearbeide konsekvensene av handlingen.

Anmelderen eller den som hevder å være fornærmet, kan likevel gjøres rettslig ansvarlig dersom det var grovt uaktsomt å legge til grunn at opplysningene var sanne.

2.3.2.5 Svensk rätt

Tillämpliga bestämmelser: i BrB 5:1 regleras förtal, i BrB 5:3 förolämpning. Se också bestämmelser i personuppgiftslagen (PUL) och BrB 6:10 om sexuellt ofredande.

Det råder i svensk rätt en stor osäkerhet kring hur spridande av nakenbilder på internet ska hanteras straffrättsligt. Det kan vara fråga om förtal enligt BrB 5:1, förolämpning enligt BrB 5:3 eller brott mot *Personuppgiftslagen* (PUL). När det gäller bilder eller filmer med ett tydligt sexuellt innehåll liksom bilder som publiceras

tillsammans med text kan dessa ofta rubriceras som antingen förtal eller förolämpning. Nakenbilder utan text och/eller utan ett tydligt sexuellt innehåll råder det dock en osäkerhet kring hos såväl polis, åklagare som domare. Här menar vissa att PUL skulle kunna användas.

BrB 5:1 Förtal

Den som utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller eljest lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning, dömes för förtal till böter.

2 st. Var han skyldig att uttala sig eller var det eljest med hänsyn till omständigheterna försvarligt att lämna uppgift i saken, och visar han att uppgiften var sann eller att han hade skäligen grund för den, skall ej dömas till ansvar.

Bestämmelsen syftar till att skydda den utsattas ära och heder, liksom den personliga integriteten. Avgörande för om brott har begåtts eller ej är hur omgivningen uppfattat budskapet och inte hur den som utsatts för brottet (brottsoffret) upplevt situationen. För att det ska vara fråga om förtal krävs att en person har lämnat en uppgift om offret som pekar ut denna som klandervärd och att det leder till att offret riskerar att utsättas för andras ogillande (missaktning). Det spelar ingen roll hur offret själv upplevt situationen, det avgörande är hur omgivningens bild av den som utsatts skulle kunna påverkas. Det har heller inte betydelse om omgivningen verkligen påverkas av uppgiften eller inte, utan endast att den medför en sådan risk och att den är ägnad att medföra missaktning. Det räcker att en enda person, förutom den som utsatts för förtälet, har nåtts av uppgiften. Det krävs också att den som åtalas för brott hade för avsikt att uppgiften skulle spridas till andra än till offret.

Uttalandet måste vara bestämt så till vida att dess sanningshalt ska kunna prövas. Ett påstående som endast utgör ett värdeomdöme kan inte prövas som sant eller falskt och faller därför utanför regelns tillämpningsområde. Ett exempel på ett sådant påstående kan vara att "Hen är fulast i laget" (jmf Näthat s. 51). En uppgift kan lämnas på olika sätt, muntligen, skriftligen, genom en filmsekvens, ett fotografi eller en teckning, etc (NJA 1992 s. 594).

Praxis

HD:s dom den 18 juni 2015 i mål T 2909-14

Två personer startade ett Instagram-konto där de uppmanade andra att skicka in bilder och kommentarer på så kallade "orror". Kontot fick mycket stor spridning och ledde till upplopp utanför en gymnasieskola. Kontot stängdes ner inom ett dygn. Två personer dömdes för grovt förtal, skadestånd på 15 000 kronor till varje målsägande (38 personer) och ungdomstjänst.

HD:s dom den 16 mars 2016 i mål T5670-13

Den tilltalade filmade när denne hade sex med en person utan personens samtycke. Därefter publicerade den tilltalade filmen på en porrsajt. Domstolen lade stor vikt vid den kränkning som detta inneburit för den utsatta både vad gäller anseende, självkänsla och privatliv. Den tilltalade dömdes för förtal och att utbetala skadestånd på 76 000 kronor.

BrB 5:3 Förolämpning

Den som smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom, dömes, om gärningen ej är belagd med straff enligt 1 eller 2 §, för förolämpning till böter.

2 §. Är brottet grovt, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Brottet riktar sig mot en annan persons subjektiva ära – alltså syftet med gärningen är att sära en annan persons självkänsla. För att det ska vara fråga om förolämpning krävs det inte att det är fråga om en uppgift utan det kan räcka med ett värdeomdöme – detta är en central skillnad i förhållande till förtal. Förolämpningen ska dock rikta sig till den berörda personen. Att avgöra riktningen på en förolämpning har visat sig vara en utmaning när det görs på internet.

Praxis

Två fall som varken bedömts som förtal eller förolämpning

RH 2009:40: En person hade skrivit ett kränkande uttalande som riktade sig till en person i en kommentar på MSN Messenger, det vill säga en kommentar som riktar sig till alla som en är vän med på MSN. Noteras bör att den tilltalade inte var vän med brottsoffret på MSN. Domstolen uttalade att "[v]isserligen har det funnits en risk för att – så som också skedde – textinnehållet skulle komma till M.K:S kännedom. Utöver det direkta anförandet i texten finns det emellertid inget som talar för att D.A. har riktat sig till M.K. D.A. har uppgett att han skrev av sig ilska utan närmare tanke på vem eller vilka som kunde läsa. M.K. tillhörde inte D.A:s kontakter på MSN."

Kränkande tillmälen på Youtube var varken förtal eller förolämpning, enligt Göta hovrätt i mål FT 1156-15. Hovrätten konstaterade, liksom tingsrätten, att en video som förmedlar en bild av en person som lättkränkt och psykiskt instabil är ett lämnande av en uppgift. Dock konstaterar båda instanserna att en sådan uppgift om en person inte är en tillräckligt allvarlig uppgift för att anses som ägnad för andras missaktning och således kan uppgiften inte heller vara förtalande.

En undersökning genomförd av Brå tyder på att det i praxis krävt mer än bara en bild med en naken kropp för att döma för förtal.⁷⁷ Såväl Brå:s rapport som en rapport från Datainspektionen pekar på att handlingar som inte leder till åtal eller lagföring, enligt bestämmelserna i BrB, hade kunnat rubriceras som brott mot PUL. Detta gäller framför allt spridande av kränkande bilder, uppgifter eller andra fall där personers privatliv "lämnas ut".⁷⁸

De situationer som omfattar sexuella trakasserier och digital blottning kan omfattas av följande bestämmelse:

Sexuellt ofredande BrB 6:10

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka

⁷⁷ Se BRÅ, 2015. Se särskilt s. 16.

⁷⁸ Datainspektionen 2011.

i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

Första stycket gäller endast brott som riktar sig mot personer under 15 år. Det kan ske via internet, till exempel med hjälp av en webbkamera.⁷⁹ Andra stycket är tillämpligt för gärningar som riktar sig mot personer såväl under som över 15 år.

Den som olovligen fotograferar en annan person kan göra sig skyldig till kränkande fotografering som regleras i BrB 4:6a.

Den som olovligen med tekniskt hjälpmedel i hemlighet tar upp bild av någon som befinner sig inomhus i en bostad eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller ett annat liknande utrymme, döms för kränkande fotografering till böter eller fängelse i högst två år.

Till ansvar ska det inte dömas om gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter är försvarlig.

Första stycket gäller inte den som med tekniskt hjälpmedel tar upp bild av någon som ett led i en myndighets verksamhet. Lag (2013:366).

Sexuella övergrepp via nätet kan också utgöra sexuellt tvång. Ett exempel är en person som genom att inledningsvis förmå brottsoffret att frivilligt sända över avklädda bilder eller annars lämna ut integritetskänsliga uppgifter för att därefter utnyttja informationen och hota med att avslöja/sprida den till vänner och familj om inte brottsoffret till exempel visar upp sig på än mer avklädda bilder eller företar sexuella handlingar framför en webbkamera.

BrB 6:2 Sexuellt tvång

Den som, i annat fall än som avses i 1 § första stycket, genom olaga tvång förmår en person att företa eller tåla en sexuell handling, döms för *sexuellt tvång* till fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 1 § andra stycket med en person under de förutsättningar i övrigt som anges där.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för *grovt sexuellt tvång* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. SFS 2005:90

Brottet handlar huvudsakligen om gärningar som riktas mot personer över 15 år. För liknande övergrepp mot barn är BrB 6:4 tänkt att tillämpas, se nästa avsnitt.

⁷⁹ Näthat s. 71, se också Göta hovrätts dom den 5 april 2012 B 848-12.

En situation där förövaren förmått brottsoffret att klä av sig och begå sexuella handlingar på sig själv framför en webbkamera skulle kunna utgöra våldtäkt enligt BrB 6:1.⁸⁰

BrB 6:1 Våldtäkt

Enligt svensk rätt har sexualbrotten tidigare ansetts utgöra så kallade egenhändiga brott där gärningspersonen är den som utför gärningen. Detta antagande har ifrågasatts mer och mer och i svensk rätt har en situation som inneburit att män tvingat minderåriga flickor att begå sexuella handlingar på sig själva framför en webbkamera i ett fåtal fall bedömts som grovt sexuellt övergrepp mot barn.⁸¹ Frågan aktualiseras igen i nästa stycke när det gäller sexuella kränkningar av barn. Det råder i dagsläget dock osäkerhet kring huruvida även våldtäkt kan begås via internet. Däremot föreslås omfattande ändringar av den svenska sexualbrottslagstiftningen där sexualbrott som begås via internet kommer att vara en del av den föreslagna lagstiftningen.⁸²

Det har i praxis och litteratur gjorts olika bedömningar av räckvidden för de nuvarande straffstadgandena om våldtäkt, sexuellt tvång, våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn när sexuella handlingar har ägt rum på internet.

2.3.3 Sexuella kränkningar mot barn

2.3.3.1 Dansk rätt

Följande bestämmelser reglerar sexuella kränkningar mot barn: SL 21, SL 223, SL 218, SL 226, SL 235.

I Danmark finns inte någon särskild lag eller bestämmelse som reglerar brottet grooming, som det gör i de övriga nordiska länderna. Dock tillämpas ofta SL § 21:

⁸⁰ Se bl.a. dom från Uppsala tingsrätt den 30 november 2017.

⁸¹ Högsta domstolen har, i NJA 2015 s. 501, jakande besvarat frågan om det lagligen är möjligt att begå sexuella övergrepp mot barn via internet. Domen säger dock inte hur andra situationer som kan utgöra sexualbrott ska tolkas, utan endast de fall som rör övergrepp mot barn.

I Svea hovrätts dom den 1 mars 2016 i mål B 5801-15 dömdes en man för flera hundra sexuella övergrepp via internet mot 68 målsägande mellan 11-14 år gamla. I en dom från Svea hovrätt den 24 juni 2015 i mål B 693-15 åtalades två män för ett stort antal sexualbrott via internet mot barn mellan 9 och 14 år. En av frågorna i målet var om männen kunde fällas till ansvar för sexuellt övergrepp mot barn och försök till sådant brott (dvs. om de kunde anses ha "genomfört" eller försökt genomföra en sexuell handling mot barnen). I de fall som var föremål för hovrättens prövning hade männen förmått målsägandena att i anslutning till sexuell posering företa sexuella handlingar på sig själva. De fälldes för brott. För våldtäkt via internet åtalades någon för första gången av Attunda tingsrätt, dom den 23 juni 2016 i mål B 1687-14. Domen kom efter HD:s dom i NJA 2015 s. 501, men tingsrätten fann att gärningarna inte inneburit så allvarliga kränkningar att de kunde anses jämförbara med samlag och dömde därför istället den tilltalade för övergrepp mot barn. Se också Per Ole Träskman, *Festskrift till Per Henrik Lindblom*, 2004, s. 675 ff. och RH 2004:58 där medgärningsmannaskap har ansetts föreligga, som annan handlande utsatt målsäganden för, avseende våldtäkt.

⁸² Betänkande *Ett starkare skydd för den sexuella integriteten* (SOU 2016:60) samt Lagrådsremiss *En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet* från den 21 december 2017.

SL § 21. Handlinger, som sigter til at fremme eller bevirke udførelsen af en forbrydelse, straffes, når denne ikke fuldbyrdes, som forsøg.

Därtill kan § 223 stk. 2 vara relevant, trots att den i dagsläget inte tillämpas i praktiken:

SL § 223. Den, som har samleje med en person under 18 år, der er den skyldiges adoptivbarn, stedbarn eller plejebarn eller er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse, straffes med fængsel indtil 4 år.

Stk. 2. Med samme straf anses den, som under groft misbrug af en på alder og erfaring beroende overlegenhed forfører en person under 18 år til samleje.

I ett fall hade personen T, okänd ålder men angiven som taxichaufför, på nätet utgivit sig för att vara en ung flicka och tagit kontakt med en 15-årig pojke. Därefter utgav han sig för att vara flickans pappa som skulle köra pojken till dottern. T dömdes enligt § 218 stk. 2 (nu § 216 stk. 1 s. 2).⁸³

Bestämmelsen i § 222 som reglerar sexuellt övergrepp mot barn är inte heller tillämplig i en internetkontext då endast fysiska övergrepp av gärningspersonen mot brottsoffret regleras där.

§ 226

Den, der optager pornografiske fotografier, film el. lign. af en person under 18 år med forsæt til at sælge eller på anden måde udbrede materialet, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 år.

Här krävs att bildupptagningen är av pornografisk karaktär, det räcker inte med allmänna nakenbilder.⁸⁴

SL § 235

Den, som udbreder pornografiske fotografier eller film, andre pornografiske visuelle gengivelser eller lignende af personer under 18 år, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år eller under særligt skærpende omstændigheder med fængsel indtil 6 år. Som særligt skærpende omstændigheder anses navnlig tilfælde, hvor barnets liv udsættes for fare, hvor der anvendes grov vold, hvor der forvoldes barnet alvorlig skade, eller hvor der er tale om udbredelse af mere systematisk eller organiseret karakter.

Stk. 2. Den, som besidder eller mod vederlag eller gennem internettet eller et lignende system til spredning af information gør sig bekendt med

⁸³ U 2003.1616 V.

⁸⁴ Se jf. FT 1999/2000 A.7799 samt kommenteret Straffelov, kap.24.

pornografiske fotografier eller film, andre pornografiske visuelle gengivelser eller lignende af personer under 18 år, straffes med bøde eller fængsel indtil 1 år.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 2 omfatter ikke besiddelse af fotografier, film el. lign. af en person, der er fyldt 15 år, hvis den pågældende samtykker i besiddelsen.

SL § 226 kriminaliserar att unga personer under 18 år används som porrmodeller. Syftet med § 235 är att ge ytterligare skydd mot att dessa personer missbrukas för barnpornografi. Detta görs genom att kriminalisera handlingar efter upptagningen för att på detta sätt minska efterfrågan av personer under 18 år på detta område.

2.3.3.2 Finsk rätt

Tillämpliga bestämmelser: i finsk rätt regleras sexuella kränkningar mot barn i följande lagrum; SL 20:6 sexuellt utnyttjande av barn, SL 20:7 grovt sexuellt utnyttjande av barn, SL 20:8 b lockande av barn i sexuella syften (groming), SL 17:18 spridning av pornografisk bild samt SL 17:19 innehav av barnpornografisk bild.

SL 20 kap 6 § Sexuellt utnyttjande av barn

Den som genom beröring eller på något annat sätt utsätter ett barn som är under 16 år för en sexuell handling som är ägnad att skada barnets utveckling eller förmår barnet att företa en sådan handling, ska för sexuellt utnyttjande av barn dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.

För sexuellt utnyttjande av barn döms också den som har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år, om inte brottet bedömt som en helhet är grovt på det sätt som avses i 7 § 1 mom. För sexuellt utnyttjande av barn döms dessutom den som handlar på ett sätt som avses i 1 mom. eller ovan i detta moment med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, om gärningsmannen är barnets förälder eller står i en ställning till barnet som motsvarar en förälders och bor i samma hushåll som barnet.

Försök är straffbart.

SL 20:7 § Grovt sexuellt utnyttjande av barn

Om

- 1) gärningsmannen har samlag med ett barn som inte har fyllt 16 år eller, i ett fall som avses i 6 § 2 mom., med ett barn som har fyllt 16 men inte 18 år, eller
- 2) vid sexuellt utnyttjande av barn
 - a) brottet begås mot ett barn vars ålder eller utvecklingsnivå är sådan att brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada,
 - b) brottet begås på ett synnerligen förödmjukande sätt, eller
 - c) brottet är ägnat att orsaka barnet synnerlig skada på grund av det speciella förtroende som barnet hyser för gärningsmannen eller på grund av att barnet på något annat sätt står i särskilt beroende ställning till gärningsmannen,

och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt sexuellt utnyttjande av barn dömas till fängelse i minst ett och högst tio år.

Försök är straffbart.

På internet räknas redan sådant som en sexuellt laddad diskussion i text eller via webbkamera som en sexuell handling.⁸⁵

Groming

SL 20:8 b Lockande av barn i sexuella syften

Den som föreslår ett möte eller andra kontakter med barn så att det av förslaget innehåll eller av omständigheterna annars framgår att syftet är att på det sätt som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. tillverka bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssärskilt sätt visar ett barn eller att rikta ett brott som avses i 6 eller 7 § i detta kapitel mot ett barn, ska för *lockande av barn i sexuella syften* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag, döms för lockande av barn i sexuella syften också den som lockar en person som är under 18 år att ha samlag eller företa någon annan sexuell handling på ett sätt som avses i 8 a § eller uppträda i en anordnad pornografisk föreställning.

Försök till ett brott som avses i 2 mom. är straffbart.

SL 17:18 Spridning av pornografisk bild

Den som tillverkar, saluför eller till uthyrning bjuder ut eller på något annat sätt erbjuder eller gör tillgängliga, tillhandahåller, för in i eller ut ur Finland eller genom Finland till ett annat land eller på något annat sätt sprider verklighetsbaserade eller verklighetstroga bilder eller bildupptagningar som på ett sedlighetssärskilt sätt visar

- 1) barn,
- 2) våld, eller
- 3) könsumgänge med djur,

ska för *spridning av pornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst två år.

Försök är straffbart.

Vad som bestäms i 17 § 2 mom. gäller också bilder och bildupptagningar som avses i denna paragraf.

⁸⁵ <https://www.decibel.fi/information/karlek-and-sex/inte-okej-sex/sexuellt-utnyttjande>.

Som barn betraktas den som är yngre än 18 år och den vars ålder inte kan utredas, om det finns grundad anledning att anta att personen är yngre än 18 år. En bild eller bildupptagning är verklighetsbaserad på det sätt som avses i 1 mom. om den har tillkommit i en situation där ett barn varit föremål för en verklig sedlighetssärande handling, och verklighetstrogen om den är förvillande lik en bild eller en bildupptagning som framställts genom fotografering eller på motsvarande sätt och föreställer en situation där ett barn är föremål för en sedlighetssärande handling. Definitionen av verklighetsbaserad och verklighetstrogen tillämpas på motsvarande sätt i sådana fall som avses i 1 mom. 2 och 3 punkten.

SL 17:19 Innehav av barnpornografisk bild

Den som obehörigen innehar en bild eller bildupptagning som på ett i 18 § avsett sedlighetssärande sätt visar barn, ska för *innehav av barnpornografisk bild* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

För innehav av barnpornografisk bild döms också den som mot betalning eller annars genom avtal skaffat tillgång till en sådan bild eller bildupptagning som avses i 1 mom. så att den utan lagring är tillgänglig i hans eller hennes dator eller motsvarande tekniska anordning.

Här är således också innehavet av en sådan bild kriminaliserat.

2.3.3.3 Isländsk rätt

Tillämpliga bestämmelser: finns i Barnskyddslagen § 99.3, SL § 209, § 233 b, § 210 a resp. b. samt i SL § 202.3.

§ 99.3 i *Barnskyddslagen* stipulerar att en person som utsätter ett barn för aggressivt, kränkande eller oanständigt beteende eller skadar barnet kan straffas med böter eller fängelse i upp till två år. Denna bestämmelse har tillämpats i mål som rör händelser på nätet, ibland tillsammans med § 209 i *Strafflagen*. I fall då relationen mellan offret och den tilltalade är nära (t.ex. pojkvän/flickvän) ska bestämmelsen om nära relation också tillämpas (§ 233 b).

Praxis

I mars 2015 dömdes en 18-årig före detta pojkvän till en 17-årig flicka av en underrätt på Island för att han publicerat nakenbilder av flickan på sin Facebook-sida. Bilderna låg uppe under några minuter innan han raderade dem från den sociala medieplattformen. Flickan hade tagit bilderna i fråga själv och skickat dem till svaranden medan de hade ett förhållande. Han erkände handlingen och dömdes till 60 dagars villkorligt fängelsestraff för brott mot §§ 209 och 233 b i *Strafflagen* om anständighet, respektive förtal. Han befanns också ha brutit mot *Barnskyddslagen*. Han dömdes att betala skadestånd till offret och att betala alla rättegångskostnader.⁸⁶ Den 10 december 2015 fastställde Islands högsta domstol domen.⁸⁷

Barnpornografi

⁸⁶ Underrätten Eastland District Court. Mål nr S-36/2014 från den 27 mars 2015.

⁸⁷ Högsta domstolens mål nr 312/2015 från den 10 december 2015.

I § 210 a SL stadgas att den som producerar, importerar eller för eget eller andras bruk förvärvar eller innehar foton, filmer eller jämförbara produkter som visar barn på ett sexuellt eller pornografiskt sätt ska dömas till böter eller fängelse i upp till två år, ifall brottet är grovt. Samma straff ska tillämpas när det gäller foton, filmer eller jämförbara produkter som visar personer som är 18 år och äldre på ett sexuellt eller pornografiskt sätt när dessa spelar rollen som barn eller om barn visas på sådant material, även om det inte är realistiskt, t.ex. i tecknade serier eller andra virtuella bilder. Samma straff som beskrivs i första stycket ska tillämpas på den som granskar bilder, sekvenser med rörliga bilder eller andra jämförbara produkter som visar barn på ett sexuellt eller pornografiskt sätt på internet med hjälp av annan informationsteknik eller telekommunikationsutrustning.

I § 210 b föreskrivs att den som medverkar till att barn deltar i att visa nakenhet eller visa sig pornografiskt eller som organiserar eller på något annat sätt får ett barn att delta i att visa sig på det sättet eller gör vinning på att ett barn visar sig på det sättet ska dömas till fängelse i upp till två år, och upp till sex år ifall brottet är grovt. Närvaro vid visande av nakenhet eller pornografisk visning där barn deltar ska bestraffas med böter eller fängelse i upp till ett år.] 1) 1) L. 58/2012, 6. gr.

Praxis

I ett mål vid Islands högsta domstol från 2015 gjorde rätten en distinktion mellan barnpornografi som en person hade sparad på en hårddisk, och samma slags innehåll som var tillgängligt via en tillfällig fil på internet på personens webbläsare. Eftersom innehållet i webbläsaren bara var tillgängligt när filen öppnats via webbläsaren och innehållet inte laddats ned på personens dator dömdes han bara för att ha tittat på materialet och inte för innehavet.⁸⁸

Groming:

Groming är straffbart enligt isländsk lag. År 2012 ändrades *Strafflagen* i förhållande till ratificeringen av Lanzarotekonventionen om skydd av barn mot sexuellt utnyttjande och sexuellt våld, inte minst med tanke på den snabba utveckling som hänger samman med den digitala utvecklingen. I samband med detta infördes en ny bestämmelse i § 202.3 i *Strafflagen* som kriminaliserar groming med barn och försök att få barn att delta i att visa nakenhet eller visa sig pornografiskt.

§ 202 stadgar att den som har sexuellt umgänge eller andra sexuella förbindelser med

St. 1) ett barn under 15 år, ska dömas till fängelse i minst ett år och högst 16 år.

St. 2) att ha sexuellt umgänge eller andra sexuella förbindelser med en person under 18 år ska dömas till fängelse i upp till fyra år. Straffsänkning eller straffeftergift kan komma i fråga om förövaren och

⁸⁸ Högsta domstolens mål nr 366/2015 från den 17 december 2016.

offret är i liknande ålder eller har liknande mognadsgrad. Sexuella trakasserier av annat slag än de som är specificerade i första stycket i denna § ska bestraffas med fängelse i upp till 6 år.

St. 3) Den som genom falska förespeglingar, gåvor eller på annat sätt förleder ett [barn]:

Den som genom kommunikation via internet, annan informationsteknik eller telekommunikationsutrustning eller på annat sätt arrangerar ett möte med ett barn under 15 år för att ha sexuellt umgänge med barnet eller för att trakassera barnet sexuellt på annat sätt ska dömas till fängelse i upp till två år.

Skadestånd

Skadeståndslagen innehåller en bestämmelse enligt vilken en person som orsakar fysisk skada eller gör sig skyldig till en olaglig skadlig handling kan tvingas betala ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit. I § 26 i lagen står följande:

En person som

- a. avsiktligen eller genom grov vårdslöshet orsakar fysisk skada eller
- b. är ansvarig för en olaglig skadlig handling mot en annan individs frihet, frid, anseende eller personen

kan åläggas att betala ersättning för icke-ekonomisk skada som den person som utsatts för brottet lidit.

En person som, med uppsåt eller genom grov vårdslöshet, orsakar en annan persons död kan åläggas att betala ersättning för icke-ekonomisk skada till den personens maka eller make, barn eller föräldrar.

2.3.3.4 Norsk rätt

Tillämpliga bestämmelser: SL §§ 310 och 311 reglerar barnpornografibrott, § 299 b reglerar situationen när någon förmår ett barn att företa en sexuell handling över nätet, § 304 reglerar sexuell handling med barn under 16 år, § 299 reglerar våldtäkt mot barn under 14 år, samt § 305 som reglerar sexuellt kränkande beteende av barn under 16 år.

Barnepornografi

SL § 310 *Fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn*

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som overværer en fremvisning av seksuelle overgrep mot barn eller fremvisning som seksualiserer barn.
Med barn menes person under 18 år.

SL § 311 *Fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn*

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

- a) produserer fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn,
- b) utgir, tilbyr, selger, overlater til en annen, gjør tilgjengelig eller på annen måte søker å utbre fremstillinger som nevnt i bokstav a,
- c) anskaffer, innfører eller besitter fremstillinger som nevnt i bokstav a, eller forsettlig² skaffer seg tilgang til slikt materiale,
- d) holder offentlig³ foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling av fremstillinger som nevnt i bokstav a, eller
- e) forleder noen under 18 år til å la seg avbilde som ledd i kommersiell fremstilling av rørlige eller urørlige bilder med seksuelt innhold.

Med barn avses i denna paragrafen personer som är eller framstår som under 18 år. Den som av oaktsamhet företar handling som nämnts i första stycket straffas med böter eller fängelse i upp till sex månader. På samma sätt straffas den innehar eller överordnad som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att förhindra att det i en verksamhet företas en gärning som uppräknas i första stycket. Straff kan utgå för den som tar och innehar bilder på en person mellan 16-18 år då den som avbildas gett sitt samtycke och de två personerna är lika i ålder och utveckling. Bestämmelsen träffar inte framställningar som anses försvarliga utifrån konstnärligt, vetenskapligt, informativt eller liknande ändamål. Bestämmelsen gäller inte heller för film eller videoupptagning som Medietilsynet vid en förhandskontroll har godkänt för kommersiell verksamhet. Notera att legaldefinitionen av det olagliga materialet omfattar all form av sexualisering av någon som är eller framstår att vara under 18 år.

Om någon förmår en annan person att företa en sexuell handling över nätet är § 299 b tillämplig.

§ 304. Reglerar sexuell handling med barn under 16 år

Den som foretar sexuell handling med barn under 16 år, straffes med fengsel inntil 3 år, hvis forholdet ikke rammes av § 299.

eller om personen som utsätts är under 14 år:

§ 299 *Våldtäkt av barn under 14 år*

Med fengsel inntil 10 år straffes den som

- a) har sexuell omgang med barn under 14 år,
- b) får et barn under 14 år til å utføre handlinger som svarer til sexuell omgang med seg selv, eller
- c) foretar kvalifisert sexuell handling med barn under 14 år.

Praxis

En man dömdes i början av februari 2017 vid Nedre Romerike tingsrätt till nio års fängelse för att ha begått minst 135 våldtäkter via internet. Mannen ska också betala skadestånd till de 28 minderåriga offren i åldern 12-18 år.⁸⁹

Skickande av nakenbild eller sexuella handlingar framför en webbkamera inför ett barn under 16 år omfattas av följande bestämmelser:

§ 305 Sexuellt kränkande beteende av barn under 16 år (*Seksuelt krenkende atferd mv. overfor barn under 16 år*)

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som

- a) i ord eller handling utviser seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd i nærvær av eller overfor barn under 16 år.
- b) tvinger eller forleder et barn under 16 år til å utvise seksuelt krenkende eller annen uanstendig atferd, med mindre forholdet rammes av strengere bestemmelser.

Skadestånd

I *Skadeserstatningslovens § 3:3 (erstatning for visse personlige krenkelser m.m.)*

Av de ovan behandlade straffbestämmelserna i SL §§ 299, 304, 305, 310 och 311 finns endast §§ 299 och 304 omnämnda som en grund för skadestånd.

2.3.3.5 Svensk rätt

Tillämpliga bestämmelser; när det gäller grooming se BrB 6:10a, våldtäkt mot barn se 6:4, sexuellt utnyttjande av barn se 6:6, utnyttjande av barn för sexuell posering se 6:8, sexuellt ofredande se 6:10, samt barnpornografibrott se 16:10.

En situation där en vuxen person söker kontakt med ett barn i sexuellt syfte omfattas av följande bestämmelse:

BrB 6:10 a Kontakt med barn i sexuellt syfte (grooming)

Den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå en gärning för vilken straff föreskrivs i 4, 5, 6, 8 eller 10 §, träffar en överenskommelse med barnet om ett sammanträffande samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant sammanträffande kommer till stånd, döms för kontakt med barn i sexuellt syfte till böter eller fängelse i högst ett år. Lag (2009:343).

⁸⁹ <http://www.rb.no/nyheter/kriminalitet/nedre-romerike-tingrett/domt-til-ni-ars-fengsel-for-135-voldtekter-pa-nett/s/5-43-234577>.

BrB 6:4 våldtäkt mot barn

Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som begår en gärning som avses i första stycket mot ett barn som fyllt femton men inte arton år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen ska svara på grund av en myndighets beslut.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. *Lag (2013:365)*.

BrB 6:6 Sexuellt utnyttjande av barn

Den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 och 5 §§ med ett barn under femton år, eller med ett barn som fyllt femton men inte arton år och som gärningsmannen står i ett sådant förhållande till som avses i 4 § andra stycket, döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen är närstående till barnet eller i övrigt utnyttjat sin ställning eller missbrukat ett särskilt förtroende eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om brottet med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av barnet. *Lag (2013:365)*.

BrB 6:8 Utnyttjande av barn för sexuell posering

Den som främjar eller utnyttjar att ett barn under femton år utför eller medverkar i sexuell posering, döms för utnyttjande av barn för sexuell posering till böter eller fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som begår en sådan gärning mot ett barn som fyllt femton men inte arton år, om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling.

Är brottet grovt, döms för grovt utnyttjande av barn för sexuell posering till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som

bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av barnet. *Lag (2005:90)*.

BrB 6:10 sexuellt ofredande

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet. *Lag (2005:90)*.

BrB 16:10 Barnpornografibrott

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till

döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.

Är ett brott som avses i första stycket ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2-5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.